

شکوفه چین

محرری

مستجابی زاده : عصمت

ازمیر

« آهنك » مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

١٣٢٧

LIBRARY
OCT 12 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

شکوفه چین

افاده

بوعنوان عمومی آلتنده نشری متصور کلیاتك قسم اولنی محتوی بولنان وهم فائده‌لی هم اکلنجه‌لی جمل و فقراتدن متشکل اولان بو کتاب ـ امید ایدیلن رغبته مظهر اولورسه ـ اقسام سائره‌ده پیدرپی نشر ایدیله‌جکدر .

ومن الله التوفیق مستجابی زاده : عصمت

اسلامده حبسخانه

اصحاب جرائمی بر محل مخصوصده حبس وتضییق اصولی کافهٔ ملل واقوامجه پك قدیم ایسه‌ده اسلامده الك اول صورت مخصوصه‌ده حبسخانه بنا واحداث ایدن حضرت امام علیدر . آندن اول فخر المرسلین افندمزك سرقتله متهم برشخصی مسجدده حبس ایتمش اولدقلری روایات صحیحه‌دندر . حضرت ابو بکر الصدیق زمان خلافتنده او قبیل اشخاصی مسجدده ، دهلیزده حبس ایدردی . بوحال مشار الیهك وفاتنه قدر دوام ایتمشدر . نوبت خلافت حضرت عمر الفاروقه کلنجه شرقاً وغرباً احراز ایدیلن فتوحات وغلبات ایله حوزهٔ حکومت اسلام توسع ایده‌رك رعایانك کثرتی نسبتنده بالطبع جرائم تکثر ایتمش اولدیغندن مشار الیه [صفوان بنی امیه]دن مکه‌ده درت بیك درهمه اشترا ایتدیکی برخانه‌یی حبسخانه اتخاذ ایتمشدی . مؤخراً حضرت امام علی زمان خلافتنده اولا قامیشدن بر حبسخانه بنا ایله (نافع) نامنی ویرمش و بونی محبوس بولنان سارقلر دلوب فرار ایتمش اولدقلرندن

یرینه طاش وکرپجدن دیکر بر بنا احداث ایله (مخیس) [۱] تسمیه ایدەرك برده [سجان] حبسخانه مدیری تعیین ایتمشدر . معلوم اولدیغی اوزره حبس [حصر] معناسنه اولەرق شرعاً عقوبات الیمەدندر . مع مافیه اسلامده حبس ایچون مدت معینه یوق ایدی. فطرةً متفاوت بولنان انسانلرك حبسدن عین درجەده متألم اولمدقلری دوشونلدیکندن مدتك تحدیدی رأی واجتهاده منوط ایدی. برده قادین هیچ برزمان زوجیله برابر حبس اولنمازه فقط حقنده صادراولان حکم شرعی ایجابنندن اولەرق حریت شخصیەسندن موقةً محروم ایدیلن برمحبوسك احتیاجات حیوانیەسیده نظر عدالتدن دور طوتولیوب آرەصیره زوجه ویا جاریەسی ایله مقارنته احتیاجی حالنده حبسخانه مشتملاتندن بر محل مستورده دفع ضرورت ایتملرینه مساعده اولنوردیکه بونده محافظهٔ عفت وتکثیر ذریت کبی مقاصد جلیلهٔ انسانیه مندمجدر .

حجاجك زندانی

مشهور حجاجك زندانی هر درلو شدائد هوائیەیه معروض غایت واسع، اوستی آچیق بر بنادن عبارت بر مقتل انسانیت ایدی. مرقوم اولدیکی زمان بوراده کیدلدی . اوتوز بیك قادینله اللی بیك ارکك بولندی. لدی التفحص بونلردن اوتوز اوچ بیك زواللینك شرعاً حبسی موجب هیچ بر تهمتلری ظهور ایتمدی. هله محبوسین ایچنده بعض اعرابی بولندیکه حجاجك بنا کردەسی اولان (واسط)ده برقیون آغیلنه تبول ایتدیکی ایچون حبس اولنمشدی . زواللی انسانیت نەلر کورمش، حالاده نەلر کورمکدەدر ! !

---

[۱] محدث وزننده .

بر عالمه غضبلاندیغی وقت آنی بر جاهل ایله برابر حبس ایتمـك ملوك فرسك عادا تندن ایدی .

شـاعراهلی

سلاطین اترا کدن حسین میرزا بر کون شهره قریب بر باغچه‌ده اکلندیکی صیره‌ده خارجدن کیمسه‌یی ایچری یه براقمامق اوزره (بخت) نامنده دهشتلی بر زنجی کوله‌ـنی باغچه‌نك قپوسنه بکجی براقیر . سلطان مشار الیهه دلداده اولان شاعر اهلی قپو یه کلیرسه‌ده بخت سیاه مانع دخول اولور. یالوار یر یاقاریر بر درلو مساعدهٔ بخته نائل اوله‌ماز . بونك اوزرینه درحال آتیده کی قطعه‌یی بر ورقه‌یه یازار ، بونی ایچی بوش بر المایه صقیشدیره‌رق سـلطانك باغچه‌ده اوطوردیغی محله طوغری روان اولان جو یبارك سطحنه براقیر. الما سلطانك اوكندن کچرکن کوزینه ایلیشمکله کیفیتدن خبردار وخندان اوله‌رق شاعرك مجلسه دخولنه مساعده ایدر .

قطعه

دو چشمم فرش آن منزل که سازی جلوه کاه آنجا
بهر جا پانهی خـواهم که باشم خاك راه آنجـا
چه خوش بزمیست ورنکین مجلس خاقان چه‌سود اما
که نتوان شد سفید از شـومیٔ بخت سیاه آنجا

مآلی

سنك جلوه‌کاه اتخاذ ایتدیکك اومنزل لطیف ایچـون بنم نور دوچشمم پای اندازدر . هر نره‌یه عزیمت ایدرسه‌ك خاك راهك اولمق ایسترم . مجلس

شاهانه‌ك پك خوش پك رنكين اما نه فائده‌سی وار. (بخت سیاه) ملعوننك شئامتندن بختیار اولمه‌نك یولی یوق .

ایلك معاهدهٔ اتفاقیه

دول نصارا ایله دولت عثمانیه بیننده ایلك عقد اولنان تدافعی وتعرضی معاهدهٔ اتفاقیه سلطان محمود اول دورنده (١١٥٣) تاریخنده اسوچ دولتیله عقداولنمشدرکه بومعاهده روسیه‌یه‌قارشی‌ایدی. دولت مشار الیهادیپلوماتلری معاهدهٔ مذ کوره‌نك اوکنی آلمق ایچون اولانجه شیطنتلرینی‌صرف‌ایتمشلر ، پك چوق چالشمشلر ایسه‌ده موفق اوله‌مامشلردی .

ایکی اعجوبه

محمد رابع دورنده بر آره‌لق صـدر اعظم اولان کورجی محمد پاشانك برادری جعفر پاشا برادرینك خاطرینه رعایةً قیزلر آغاسنك شفاعتیله شام ایالتنه نصب اولنمش و بوکا طالب بولنان بوینی اکری محمد پاشا محرومیت‌املی ایله داغدار ایدلدکدن بشقه خدمات سـابقه‌سی قطعا نظر انصـافه آلنمیه‌رق قیزنژه‌یه تبعید اولنمشدی . بومناسبتله (نعیما) جعفر پاشـا حقنده دییورکه : « شـکل و شمائلی کندوبه مخصـوص بر طرفه قیـافت دولتلو اولوب امور خارجیه واحوال حکومتی بیلمك دکل ، مجالسده‌عامیانه مصاحبتی بیله‌بیلمیوب هر ایکی سوزینك بری (فرضا) لفظنك یرینه (پره‌سا) دیردی . فرضا لفظنی تکلمـه قادر دکل ایدی . آنك ایچـون بوینی اکری چاك چاك اولوب شو بله آدمه شامی و یردیلر ، بنی محروم ایتدیلر دییه فریاد ایدردی»

بزده بویله پاشالرك غرائب مناقبی‌یازلسه انسانی افراط خنده‌دن بایلمه درجه‌لرینه کتیره‌جك نه بیـوك جلدلر تشـکل ایدر! وقتیله ینه بوکا بکزر

جاهل وزرادن بر ينك اوغلى اولور . اعيان ، علما ورجال خانه‌سنه تعز يه‌يه كيدرلر . علمادن بر ينك : «الحكم لله ! همان افندمز صاغ اولكز . جناب حق اجر جزيل احسان بيورسون» يوللو ايتديكى تعز يه‌يه مقابل پاشا آغلايه‌رق:

— هپ اولسه‌ك كرك . المزدن نه كلير ؟ همان تكرى صاغ اولسون . جومرد كشيدر . كرمندن بردهاسنى احسان ايدر » ديمش . بونك اوزر ينه ايتديكى تعز يه‌يه نادم اولان اوذات « حاشا سلطانم ! جناب حق زوال وفنادن بر يدر . ذاتى ازلى وابدى، سلطنتى سرمديدر » يولنده مقابله ايتمكله پاشاى مرقوم ـ حق سو يلرسين افندى ! آنى غيب ارنلرى صاقلار وملكلر بكلر ديمشدر .

برعدالت حقپرستانه

على بن أبى رافع ديـوركه: أميرالمؤمنين حضرت على بن أبى طالبك زمان خلافتنـده خازن بيت‌المال ايدم . خز ينـه‌ده اينجيـدن معمول غايت كوزل بر كردنلك موجود ايدى. بونى ايشتمش اولان بنت على بن أبى طالب عيد اضحاده طاقنه‌رق تجمل ايتمك اوزره كنديسنه عار يةً كوندر يلير سه ممنون قاله‌جغنى بر كون بكا بالواسطه بيلدير مشدى. اوچ كون صكره رد اولنمق شرطيله عار يت مضمونه اوله‌رق كونده‌ره بيـله‌جكمى جواباً عرض ايتمش اولديغمدن مشـار اليها بو صورتى قبول ايله كردنلكى آلديرمشدى . أميرالمؤمنين بونى كر يمه سنك بو يننده كوروبجه طانيه‌رق نره‌دن آلديغنى صورار.

اوده بطر يق‌الاستعاره بيرامده تز ين ايچون بندن الديغنى سو يلر. بونك اوزر ينه حضرت مشاراليه بنى حضور ينه جلب ايله امته خيانتله اتهام ايده‌رك

بيت المالده کی کردنلکی کنديسنك و امتك اذن و رضاسی لاحق اولمادن کريمه‌سنه اعاره‌يه نصل جرأت ايتديکمی بندن صوردی .

— يا أمير المؤمنين ! او، سنك قيزکدر. بندن تزين ايچون عاريةً ايستدی. بن ده اوچ کون ايچون عاريت مضمونه اوله‌رق محلنه سالماً اعاده شرطيله کنديسنه اعاره ايتدم جوابنی ويرنجه مشاراليه عفو بتمدن حذر ايتمدکمی ديیه‌رك :

— ويل بنم قيزمه ! اکر عاريت مضمونه اوله‌رق اخذ ايتمه‌مش اولسه‌يدی آل هاشمدن ايلك دفعه کنديسنك سرقت تهمتيله النی قطع ايده‌جکدم ديدی. پدريله اولان بوماجرايی مشاراليهايه تبليغ ايتدم . متأثراً پدرمکرمی نزدينه کيده‌رك :

— ياأمير المؤمنين ! بن سنك جکر پاره‌ك ، کريمه‌ك دکلمی يم . اوحالده نسوان مسلمين ايچنده بوکردنلکله تزينه بندن احق کيم واردر دينجه مشاراليه :

— قيزم ، حق وعدالتدن آيرلمه ! بويله يام عيدده نساء مهاجرين وانصارك جمله‌سی بونکله تزينه سنك قدر احق دکلمیدر جوابنی ويردی . بونك اوزرينه کردنلکی مشاراليهادن قبض ايله کوتوروب بيت المالده کی محلنه وضع ايتدم . نه بيوك عدالت ! رضی الله عنه .

شاعر فغانی

تاريخ عثمانيده امثالنه مع التأسف پك چوق تصادف ايديلن ستمديدکان شعرادندر . أصلاً طربزونلی اولان مشاراليه دور سلطان قانونيده ظهور ايدن عثمانلی شاعرلرينك الك دکرليلرندندر .

شمیم زلفنی آلمش نسیم کلشنده
دیمش که سنبله سنده امانت اولسون بو

§

بو خارستان عالمده آچلمازسه کل مقصود
نه غم ای بلبل جان چونکه کلزار عدم موجود

کبی زمانمزده بیله جداً بکنیله جك بیجه رقیق، کوزل سوزلر سویلمشدر. او، دورك اعظم رجالی اولان مشهور دفتردار [مالیه ناظری] اسکندر چلبینك سایهٔ اهاپرورانه سنده اولاری مظهر رفاه وسعادت اولان شاعر، مشارالیهك داماد شهریاری مقبول ویا مقتول ابراهیم پاشانك بلای استرقابی یوزندن معصوماً واقع اولان قتلنی متعاقب حقیقةً پك آجینه جق بر صورت غدارانه ده صلباً اعدام ایدلمشدر. بوندن طولایی بین الشعراء (فغانیٔ مصلوب) نامیله یاد اولنور. [٩٣٢] مظفریت عظیمه سنی متعاقب فتح اولنان بودین [بوداپشته] شهرندن (٩٣٣) ده صدر اعظم بولنان مشار الیه داماد ابراهیم پاشانك امریله دیانه نك، هرکولك آپولونك طونجدن معمول هیکللری استانبوله نقل ایدیله رك آت میداننده کندی قوناغی پیشکاهنه رکز اولنمشدی. کویا فغانی اوزمان:

دو ابراهیم آمد بدین جهان
یکی بت شکن بد یکی بت نشان

دیمش ایمش. بو: « دنیایه ایکی ابراهیم کلدی. بریسی قالع الاصنام اولان ابراهیم علیه السلام [٢] دیکری ده واضع الاصنام اولان ابراهیم پاشادر » دیمك اولیور. صدر اعظم ابراهیم پاشا اساساً پارغه لی بر روم

[٢] ابراهیم علیه السلامك باباسی آذر بت یاپاردی. نبی مشار الیهك بونلری کاملاً قیروب کچیردیکی معلوم.

دونمه‌سی اولدیغندن شاعر بوسوز یله کویا پاشانك حالا دینی بتون مسلمان اوله‌مدیغنه تعریض ایدییور ، اوده بوندن کندیسنی داره چکه‌جك قدر شدت غدارانه کوستریور . معاصرلرندن ریاضینك بیانه نظراً اوللری مشار الیهك اسکندر چلبی‌یه حلولی چکه‌مین بعض اصحاب غرض صکره‌دن بلکه ابراهیم پاشایه‌ده چاتار ، بزی آجیقده براقیر اندیشه‌سیله صدراعظمه کیدرلر ، نفاقجویانه مساویسندن بحث ایدرلرمش . وکنز هیکل کیفیتی شاعرك ازالهٔ وجودینه فرصت اتخاذ ایدیله‌رك خصماسی طرفندن تنظیم ایدیلن بالاده‌کی بیت ، شاعره اسناداً صدراعظمه ویرلمش ، اوده کویا اصحاب نفاقك دسائس ملعونانه‌سنه آلدانه‌رق شاعری بردار ایتمش ایمش (!) ریاضی عقلنجه قباحتی بشقه طرفه یوکلتمك ایستیور اما ایش میدانده . ولی نعمتنك ناحق یره قتلندن طولایی محرور الفؤاد اولان شاعر جائزکه بویله برسوز سویلمش اولسون . هر حالده شاعرظلمدید ، پاشا ظالمدر . هم اوقدر ظالمدرکه اصولاً ثابت اوله‌میان بر تهمتدن طولایی — برچوق اشکنجه‌لر اجراسندن صکره — کدوسلی (حبسی) نامنده دیکر بر شاعری‌ده تمام اون سنه زندان بند ایتمشدی . زواللی آدم پاشا قتل ایدلمدکجه زنداندن تخلیص کریبانه موفق اوله‌مامشدر .

سلیمان قانونینك حرملرندن بر روس دونمه‌سی اولان خرم سلطان (روقسه‌لان) اوغلی سلیم ثانی‌یی پدرینك وفاتنده تخت عثمانی‌یه اجلاس ایچون ابراهیم پاشانك خلفی رستم پاشایی دسائسنی اجرایه آلت اتخاذ ایده‌رك اکبر شهزادکان سلطان مصطفایی پدرینك خلعنه تشبث تهمتیله ایران سفرینه کیدرکن سلیمان قانونی‌یه اعدام ایتدیرمش ایدی . وقعه‌نك تاریخی (مکر رستم) عبارهٔسیدرکه (٩٦٠) رقمنی کوستره . اشته بو وقعهٔ اوزرینه سلطانله

رستم پاشا آره‌سنده دونن انتریقه‌لردن خبیر اولان شاعر یحیی شهزادهٔ مرحوم ایچون فوق‌العاده سوزشلی بر مرثیه نظم ایده‌رك اوزمان استانبولده نشر ایتمشدی. رستم پاشا شاعری حضورینه جلب ایله بر چوق تهدیداتده بولنمش و آلدیغی مردانه جوابلردن فوق‌العاده حدتلنه‌رك شاعرك، قفانی نزدینه اعزامنی عرض واسترحام ایتمش ایسه‌ده پادشاه بونی رد ایتمك صورتیله اظهار انصاف ایتمشدر.

انسانده سلطان عقل و اخلاق مرضیه ظاهر اولمدقجه طبیعت، نصح مجرد و منع محضی قبول ایتمز. عمر بن عبدالعزیز

هجری

هجری — محمد شریف. وقتیله اصفهانده شعرا ووزرادن ایدی. ظرافت طبع ایله شهرتی واردر. معاصرلرندن (سلامی) نامنده شهر مذکورده بولنان بر هرزه‌کو، وزیر مشارالیهك مدایحنی متضمن برقصیده تنظیم ایده‌رك برادری (کلامی) ایله کندیسنه تقدیم ایدر، جائزه انتظارنده بولنور. ممدوح هر نه‌دنسه آلیندیرماز. فقط حریفده بر درلو جائزه‌دن واز کچه‌من. کروه جرار یه‌ك الك عارسزلرندن اولان مرقوم کلامی برادری سلامینك سلامیله هر کون متصل قوناغنه کلیر کیدرمش. نهایت کلامینك تقاضای تحملفرسای جاننه طاق دیمش اولان مشار الیه بو ایکی حریف حقنده شو تحف بیتی سویلمشدر:

دو چیز است بد تر زتیغ حرامی
کلام سلامی سلام کلامی

کچه‌جی زاده فؤاد پاشا مرحومك خارجیه نظارتی زماننده فرانسه سفا

رتخانه‌سی ترجمانلرندن بولنان (دولاپورت) نامنده فوق العاده شارلاتان بر تحریفك عادی امور ایچون کونده بیکرمی دفعه باب عالی دوائرینه باش اوره‌راق مأمورینی ازعاجاتیله بیزار ایتمش اولدیغندن مشارالیه، مرقوم حقنده شو تحف بیتی سویلمشدر :

قپو قاپو اوله‌لی کورمدی بویله دولاپورت
ایش ایدر کندیسنه بولسه براسکی پاساپورط

خلق بیننده جرأت ویا دهشتك سرایت خصوصنده مشهود اولان سرعتی شایان حیرتدر . — بیوك فره‌دریق —

ملت دینیلن وجود غریب ملیونلرله اسانه وفقط پك آز کوزلره مالك بر حیواندر . — وله —

بیوکلر نزدنده معاهدات ؛ ساخته یمینلرك سپیدر . — وله —

اسکندر کبیرك بر سیاستی

اسکندر ، دارانك آلتمیوز بیك کشیلك اردوسنی کلیاً مغلوب وپریشان ایدرك بتون کشور ایرانی تسخیر ایتدیکی زمان ایرانده ابنای ملوکدن ، اصیلزادکاندن پك چوق ارباب سیاست وکیاست ، اصحاب نجدت وشجاعت موجود ایدی . اسکندر بونلرك بقاسی حالنده ایرانده حاکمیتی تأمین ایده‌میه‌جکندن وحالبوکه جمله‌سنی قتل ایتدیرسه ظلم ایتمش اوله‌جغندن اندیشه‌یه دوشه‌رك بو بابده‌کی فکر ومطالعه‌سنی آرسطودن [آریستوت] بر مکتوبله صوردی . جواب کلدکجه، بر طرفه حرکت ایتمیه‌جکنی ده علاوةً اشعار ایتمشدی . آرسطو یازدیغی جوابنامه‌ده : « اکابر ایرانك جمله‌سنی اولدورمك

بو کون کندیمزده بولنمه بیله راحت بر هواسی اغبره اوقاتلر بوقدر. طبیعت، امثالنی بنه یتشدیرور. بناءعلیه اکابر قوم حقنده فوق العاده اظهار عدل واحسان ایله قدیم بنده‌لر کبی زیاده کندیکه ربط ایتمکه چالیشمه‌لی دیمشدر.[۱]

§

حکمدار مشارالیه، بر کون کندیسنه شکایتی متضمن هیچ بر عرضحال ویرلمینجه شویله دیمشدر:

والله بو کونمی ایام سلطنتمدن صایمام. زیرا لذت ملك خلقك مطالب وحاجاتنی قضا و حصول مراملریله مسرور ایتمکله، مظلومینك دوچار اولدیغی مظالمی رفع ایده‌رك ظالملره ترتیب عقوبات ومستحقلره کرم و احسان ایلمکله حاصل اولور.

دیپلوماتلرله ارباب حرب تقدیر صمدانینك قوقله‌سی اولمقدن بشقه برشی دکلدرلر. کورونمز بر الك آلتی اولدیغمز جهتله نه یاپدیغمزی بیلمیه‌رك ایشی کورمکده‌یز. اکثریا غیرتلرك نتیجه‌سی امیدلرمزك عکسنه ظهور ایدر.

— بیوك فردریق —

---

[۱] اسکندر ایران حکومتنه حاکم اولدقدن صکره کندیسنه بیوك حکمدارك وارثی نظریله باقدی. آرقه‌سنه ایران البسه‌سی کیدی. ایران سرایینك مراسمنی قبول ایتدی. معتمدکی یونان جنراللرینی ایران عادتی موجبنجه اوکنده دیز چوکمکه مجبور ایلدی. ایرانلی بر قادینله ازدواج ایتدی، ضابطلرندن سکسان کشی یه ایرانلی اصیلزاده قیزلرینی تزویج ایلدی. حکومتنی اسکی حکمدارلر قدر توسیع ایتمك ایستدی. هندستانه قدر فتح ایلیه‌رك جنکاور ملتلرله محاربه‌لر ایده‌رك ایلریله‌دی. اردوسی ایله بابله کلدی. قبل المیلاد (۳۲٤) ده، اوتوز اوچ یاشنده ایکن برقاچ کون ایچنده صیتمه‌دن وفات ایتدی. ۳۲۳ « تاریخ مدنیت - شارل سه‌نیوبوس »

مصطفای ثالث دورنده‌کی جهلك درکه‌سی

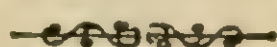
(١٧٧٠) تاریخ میلادیسنده یعنی بوندن تمام یوز قرق بر سنه اول سلطان مصطفای ثالثك ـ ایجابی حالنده مصارف حربیه اوله‌رق سرحدلره قدر یوللره آلتون فرش ایده‌جکی بولنده واقع اولان وفقط مع التأسف مؤخراً هیچ بر ثمره‌سی کوریله‌مین وعدلریله ـ اظهار ایتدیکی آرزوی حربجویانه اوزرینه روسیه‌یه اعلان اولنان (١١٨٢) محاربه‌ده موره‌لیلره امداد ایچون آمیرال (سپیریدوف) قوماندانسیله آق دکزه متوجهاً [قرونشتاد] لیمانندن روس دونماسنك حرکت ایتدیکی استانبوله عکس ایتدیکی زمان عموم وکلا ایله رجال دولت بحر بالطقده کائن قرونشتاد لیمانیله آق دکز آره‌سنده مناسبت واتصال بولندیغنه بردرلو احتمال ویره‌میه‌رك بوخبرك صحتنه قائل اوله‌مامشلردی!! . بالآخره دونمابالطق وآدریاتیق دکزلرندن بحرسفیده کلدیکی زمان بوکا وندیك حکومتی طرفندن رخصت ویرلدی دییه باب عالیجه وندیك سفیرینه برچوق عتابلر ایدلدی. روس دونماسی موره‌یه مواصلتله نه‌قدر دهشتلی مظالم وتخریباتده بولنمشدی. ازجمله‌ بز سترده‌ده روسلر طرفندن قتل عام ایدیلن اهالئ اسلامیه‌نك مه‌لرده‌کی اطفالی مناره‌لردن آشاغی‌یه آتیلمق صورتیله اتلاف ایدلدی . وقعه‌دن یوز بوقدر سنه صکره ، مدنی اوروپا اهالیسندن صاییلان شمدیکی ایتالیانلرده طرابلسده‌ زواللی نسوان وصبیان اسلامك قوللرینی باغلایه‌رق ذبح ایتمك ، خسته‌خانه‌لره ، جامعلره ، که‌لره بومبالر یاغدیره‌رق کبی مظالم وحشیانه ایله‌ اوروپا مدنیتنك پیشانئ خجالتنه ابدی لکه‌لر قوندوردیلر .

أمیرالمؤمنین حضرت ابو بکر الصدیق (ر . ض) شام فتحنه عازم اولان عسکر اسلامه خطاباً مدینه خارجنده برچوق وصایای عالیه‌یی متضمن ایراد ایتدیکی نطق همایوننده : « اثنای حربده اختیارلرك ، قادینلرله چوجقلرك

اولدورلمه‌مسنی . صوامعده کندی دین و مذهبلرنجه عبادتله مشغول اولان رهبانه ایلیشلمیه‌رك صومعه‌لرینك هدم وتخریب ایدلمه‌مسنی « اکیداً امر وتوصیه بیورمشدی . امان یاربی ! . . . بیك اوچیوز بو قدر سنه اولکی پیشوایان اسلامك عدالت وعلو یتیله بو کونکی مدنیلرك (!) ظلم ووحشتنه باقك!

« کر بو وحشیلر ایسه نطفهٔ آباء فلك »

« مدنیت صفت غول بیابانیدر »

أمیرالمؤمنین ابوبکرالصدیق (ر . ض) حضرتلری زمان خلافت سنیه‌لرنده بیت المالدن معاش نامیله هیچ بر شی آلمامشلردی . نوبت خلافت حضرت عمر الفاروقه (ر . ض) انتقال ایدنجه مشار الیه نفسی ایچون هر کون ایکی درهم آلمش وخلفای امویه‌دن خلیفهٔ معدلتشعار عمربن عبد العزیزه‌ده بو صورت تکلیف اولندقده: « حضرت عمر الفاروق فوق العاده فقیراولدیغندن زمان خلافتنده او قدرجق بر شی آلمشدی . بنم مالم ایسه بنی کچندیرمکه کفایت ایدر » دییه‌رك مدت خلافتنده بیت المالدن بر آقچه قبول ایتمه‌مشدر .

§

فحول شعراء اسلامیه‌دن جریرك خلیفهٔ مشار الیه حقنده کوزل بر مرثیه‌سی :

ینعی النعاة أمیرالمؤمنین لنا

یا خیرمن حج بیت الله واعتمرا

حملت امراً عظیماً فاصطبرت له

وسرت فینا بحکم الله یا عمرا

فالشمس طالعة لیست بکاسفة

تبکی علیك نجوم اللیل والقمرا

§

اقسام شعرك الك كوزلی مرثیه‌لرله شباب اوزرینه کریه‌صورنده یازیلان اشعاردر . - اصمعی -

نقیب الاشراف

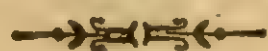
آل پیغمبرینك دفترینی طوته‌رق احوالنی ضبط و ربطه مأمور اولان ذاتك عنوان رسمیسیدر . دولت عثمانیه‌ده بو عنوان ایله تعیین ایلك اولان مأمور سید محمود افندی نامنده برذاندر که تاریخ تعیینی (٩٠١)ه تصادف ایدر . مشارالیه یومی یکرمی بش آقچه وظیفه ایله تعیین اولنمشدی . اوعصرده سید نامیله تورمین بعض متسیدلرك ارتکاب ایتدکاری اوضاع و حرکات نابجادن طولایی دولتجه توبیه‌لری لازم کلدیکندن ساداتك تصحیح انسابی مقصدیله بویله بر مأموریت احداث ایدلمشدی . محمود افندی بو وظیفه‌یی (٩٤٣) تاریخنه قدر ایفا ایتمشدر . (١٠٢٥)ه نقیب الاشراف اولان دیار بکرلی قاسم غباری افندی نسباً مدخول بولندیغی حالده حرنصاصه بو مقامی احراز ایتمش وفقیر بر آدم اولان پدری استانبوله کله‌رك اوغلنی اوزمان دولتجه بویله مهم بر موقعده کوروبجه متحیرانه یوزینه باقه‌رق : « حاشا که بو سلطان بنم اوغلم اوله » دیمشدر . استانبولده سلطان احمد جامع شریفنده‌کی جلی خطوطی مشارالیه یازمشدر .

§ اسلاف شعرادن عینی مرحومك تحف بر قطعه‌سی :

شهر بغدادده بقال جیفتك کورآناسی
مدیره اللیی ضربخانه‌دن لسو هرما
علما و فضلا و شعرادن عینی
در دولتده قاله بر پوله محتاج ایواه !

(١٠١٤) تاريخنده توتون ايلك دفعه ممالك عثمانيه‌يه ادخال اولنه‌رق منع استعمالی حقنده اوامر شديده اصدار وهر طرفه تسيار قلندی.

پچوينك روايتنه كوره توتونی استانبوله ايلك كتيرنلر انكليزلردر. دخولنی متعاقب بين الناس فوق العاده شيوع واستعمالی يوزندن مؤخراً بيوك بيوك يانغينلر ظهور ايدرك بيكلرجه نفوس تلف اولديغندن با ارادهٔ سنيه استعمالی شدیداً منع اولنمشيدی. قهوه بوندن برآز دها اول يعنی (٩٦٢) ده كلمش وتاريخ مذكورده حلبدن (حكم) وشامدن (شمس) ناملريله استانبوله كلان ايكی ظريف، تحت القلعه‌ده برر بيوك قهوه‌خانه آچه‌رق بونلر هر صنف ارباب كيف ايله خنجا خنج طولمشيدی. مؤخراً توتون استعمالی منع اولديغی زمان مقداری خيلی تكثر ايتمش اولان بو قهوه‌خانه‌لر دخی سد وهدم اولنه‌رق مبتلالرينك كيفی قاچيرلمشدر. هله مراد رابعك بو بهانه ايله قتل ايتديكی نفوس فوق العاده اهميتلی بر يكون تشكيل ايدر (١٠٤٥)

مراد رابع ايرانه كيدركن قونيه طرفلرنده نقاره‌زن چايری دينيلن موقعده اعيان زعمادن جوهری زاده‌يی توتون ايچديكندن طولايی اعدام ايده‌رك جسدينی عبرةً للسائرين اوتاغ همايونی پيشكاهنه براقديرمشيدی. او كيجه اورادن كچن افراد عسكريه‌دن برينك، مشعله‌جيلرك درخواب واورتالغك تنها بولنمسندن بالاستفاده بلندن بر لوله توتون چيقاروب مقتولك قربنده فروزان اولان مشعلدن اشعال ايتديكنی مرقومك رفيقندن نقلاً قره چلبی زاده شيخ الاسلام عبدالعزيز افندی روضة الابرارنده حكايه ايديور. زهی ابتلا، زهی جسارت!

انسانلری اداره ايدن شيلر افكار، حسيات وعادات كبی بالذات نفسمزده

موجود اولانلردر . مؤسسات و قوانین روحمزك تظاهراتی ، احتیاجاتمزك ترجمانیدر. قوانین ومؤسسات روحدن تولدایتدكلری حالده انی تبدیله مقتدر دكلدر . بو اقتدار، مالك بولنان یالكز زماندر. ـ كوستاولوبون ـ

مقدرات اقوامی سوق و تمشیت ایدن طرز حكومات دكل ، سجیهٔ اقوامدر . ـ وله ـ

محل استعمالی بولنه میان معلومات، انسانی براختلالجی حالنه قویمق ایچون منفرد واسطه‌در. ـ وله ـ

حیاتده شرائط موفقیت محاكمه ، تجربه ، تشبث ، سجیه كبی كتابلرك اوكرتمدیكی شیلردر. ـ وله ـ

مأمونك تحف بر رؤیاسی

مأمون بن هرون‌الرشید بر كیجه رؤیاده حكیم شهیر آرسطویی كوره‌رك بینلرنده محاورهٔ آتیه جریان ایدر :

مأمون — ای حكیم ذوفنون ! اك كوزل سوز نه‌در ؟

آرسطو — جمیع اصحاب عقول عندنده مستحسن اولان .

مأمون — بوندن صكره ؟

آرسطو — سامعین طرفندن استحسان ایدیلن .

مأمون — بوندن صكره ؟

آرسطو — متكلمجه عاقبتندن خشیت ایدلمین .

مأمون — بوندن صكره ؟

آرسطو — بونلردن ماعدا كلام، نهيق حمار ايله يكساندر جوابنى ويرر. بورؤيادن مأمون تعجب كنان بيداراولنجه : اكر آرسطو برحيات بولنسه يدى بوندن موافق جواب ويرمزدى دېمشدر ،

كتاب ربيع الابرارده غرائبدن اولمق اوزره محكيدركه بغداد « وطن خلفا ايكن اوراده هيچ بر خليفه وفات ايتمه‌مشدر .

عثمانلى پادشاهلرندن استانبولده ايلك وفات ايدن سلطان سليم ثانيدر . آندن اولكيلر هپ ميادين غزاده وفات ايده‌رك جسدلرى استانبوله نقل اولنمشدر .

حكيم مطلقك كر اولمسه بر ايشده تقديرى
مفيد اولماز هزار ارباب عقلك رأى و تدبيرى
— درويش پاشا —

حصولپذير اولميان نعمته تهنيه، ظهور ايدن مصيبته تعزيه‌دن اولادر.
— سهل بن هارون —

اوچ كيمسه مجانيندن معدوددر : غضبناك اولان ، قيصقانج اولان ، سرمست اولان .
— وله —

ايدى ـ ايادى

ـ « يد » معناسنه اولان يدك ، « ايادى » نعمت معناسنه اولان يدك .

جمیعدرکه طوغریسی بودر ، عوام علما بوایکی لغتی وضع اصلیسندن اخرج ایله جارحه معناسنه اولان « ید » ك جمعی اولمق اوزره « ایادی » کلمه‌سنی قوللانمشلردر. اکثر ناسك ایدیٔ کریمه‌لرینی تقبیل ایده‌رم مقامنده ایادیٔ کریمه لرینی تقبیل ایده‌رم بولنده کی استعمالی خطادر. — صفدی —

وقتیله طرف احقرانه‌مدن اتمام ایدیلان « لغت ناجی » یه « ید » کلمه‌سی حقنده سطور آتیه‌یی یازمشدم :

« ید [ع] ال ، دست . اصلنده اولدیغی کبی آکثریا مؤنث اعتبار اولنه‌رق قوللانیلیر : ید علیا . ید سفلی . یدیمنی . یدمؤیده . « چالیشو بده قازانان ال نه اولورسه اولسون — دیله‌نن الاره نسبتله ید علیادر — مناسترلی رفعت بك .

حدیث شریف مألی § قوت ، قدرت : یدالله . « سیف یدالله اولوب ر — لچدی قلیچدن فتن روزکار — صبری شاکر » § نعمت : «وکم لظلام اللیل عندی من ید — تخبر ان المانویة تکذب — متنبی » = نه قدر ظلام لیل واردرکه بنجه برنعمتدر . ظلماتی فاعل شر اولمق اوزره کوسترن مانی مذهبنك یالان اولدیغنی اونعمت بکا خبر ویرر. ترکجه‌ده الدن بشقه معناده قوللانیلماز . جمعی « ایدی » جمع الجمعی « ایادی » . الك زیاده ایکنجیسی قوللانیلیر . یدالرحی = دکرمن صابی ، دکرمن الی . یدالقوس = یایك کوشه‌سی . یدالطائر = قوشك قنادی . یدالریح = روزکارك کمال قوت واستیلاسی . یدالدهر = زمانك امتدادی. ذی الید = بر عینه بالفعل وضع ید ایدن ویاخود تصرف ملاك ایله تصرفی ثابت اولان.

شمدی شو تفصیلاتدن آکلاشیلیرکه بز ترکلر طبعاً مائل آهنك اولدیغمزدن « ال » معناسنه اولان « ید » ك جمع الجمعی اولمق اوزره « ایادی » استعمالنی « ایدی » یه

ترجیح ایتمشز . فی‌الحقیقه مثلا « مرفوع‌الأیادی » و « مرفوع‌الأیدی » ترکیبلری بیننده آهنك عثمانی نقطهٔ نظرندن فرق موجوددر . بناءً علیه بز هر ایکی کلمه‌یی « جارحه » معناسنه اولان یدك جمعی اولمق اوزره استعمال ایدر و بونی ذوق وتصرف عثمانی نقطه‌سندن پك مصیب بولورز . اساساً « ید » کلمه‌سنك لسانمزده نره‌ده مؤنث و نره‌ده مذکر اعتبار اولنه‌رق قوللانیله‌جغنه‌دائر برقاعده‌مز یوقدر . بونی ادبامزك ذوقی تعیین ایدر: ید مقدس . ید بیضا . ید یمنی .

شاعر شهیر نفعینك تحف برهجویه‌سی :

آسماندن بر صدای ناگهان ایتدی ظهور

ایشیدنلر رعد صاندیلر ولکن اول دکل :

وحدتی بر.... چکمشدی کچن ییل سهوایله

کنبد چرخ فلکدن ایندی آوازی بو ییل

کوپریلو محمد پاشانك اولوم دوشکنده ایکن سلطان محمد رابعه‌اك صوك نصیحتی :

« اصلا قادینلره قولاق ویرمه‌مك ، زمام حکومتی زنکین بر آدمه تودیع ایتمه‌مك ، (!) هرنه صورتله اولورسه اولسون خزائن دولتی پاره ایله طولدیرمق ودائما عساکر شاهانه‌لرینی و بالنفس ذات همایونلرینی حرکت اوزره بولندیرمق ماده‌لری اولدیغی مرویدر .

سلطان محمود اول زماننه قدر مقام مشیختی احراز ایدنلر (مفتی) عنوانی حائز اولدقلری حالده بو اثناده عزل اولنان میرزا زاده افندینك یرینه

باشمقجی زاده سعید افندی (شیخ الاسلام) عنوانیله تعیین اولنمش و بو عنوان الی الآن دوام ایتمکده بولنمشدر (١١٤٣) .

بزه وصاحبنه فائده لی هنر، عوام پسند اولان هنردر، زیرا خواص پسند اولان هنرك طالب وراغبی بیکده بر بولنماز . ـ سلطان سلیمان قانونی ـ

ایکی عاقل کارکذار متفق القلب اولسه لر عالمی زیر تسخیره آلورلر وایکی کامل خدمتکار عامهٔ عالمی افندیلرینه دوست ودوستلرینی دشمن ایتمکه قادر اولورلر . ـ کوپریلو محمد پاشا ـ

شعرای عربدن نابغه قورقدیغی ، زهیر ، غضبناك اولدیغی ، جریر ، میل ورغبت ایتدیکی ، اعشی ، طربناك وسکران بولندیغی زمان غایت کوزل شعرلر انشاد ایدرمش .

ابوالعتاهیه اك کوزل اشعارینی آبدستخانه ده سویلرمش (!) سببنی صورمشلر . اوراده راحتلاندیغم ایچون جوابنی ویرمش .

بر قحط شدید

مؤرخین قدیمه نك روایتلرینه نظراً خلفای فاطمیه دن مستنصر بالله زماننده (٤٥٥) مصرده هیچ امثالی کورلمه مش بر قحط شدید ظهور ایده رك انسانلر آجلقدن بولدقلری جیفه یی اکل ایتمشلر و حتی فرصت دوشوردکجه بربرینی ده اولدوروب یمه مشلردر، بو اثناده قاطیرینه راکباً دیوان حکمداری یه کلان بر وزیر ایچری یه کیردیکی زمان طیشاریده شدت جوع ایله فرصته مترقب بولنان اوچ کشی قاطیری درحال بوغازلایه رق کوزلجه یرلر ، ایرتسی کون اوچنی ده

دردست ایده‌رك صلباً اعدام ایدرلرسه‌ده بونلرك‌ده دیکر آچلر اطرافنه اوشه‌رك اتلرینی چکه چکه پایلاشیرلر . حاصلی ایکنجی سیاستی بوصورتله بونلر اجرا ایدرلر . بوقحط شدیده‌ده بر قادین برچوملکی مجوهرات ایله املا ایده‌رك مذکور چوملك طولوسی مجوهراتی بغدای ایله مبادله ایچون کونلرجه طولاشدیرور ایسه‌ده هیچ بر طالب بوله‌میه‌رق نهایت کمال یأس وفتور ایله چوملکی یره چارپار . بو زمانده بر یوفقه اللی آلتونه صاتیلمشدر . یدی ییل امتداد ایدن بو قحط شدیده‌ده مستنصرك اوچ آتندن بشقه برشیئی قالمامش ایمش ! . . .

یاغمور بولوطی کولکه‌سی ، صحبت اشرار ، ثناء کاذب بقاسی اولمیان اوچ شیدر . ـ لا ـ

شاعر رمزی بابا مرحومك تحف بر بیتی :

شب کذشته بمن کرد تخته کهلهٔ خان
تطاولی که ببغدادیان هلاکو خان

فقرهٔ ادبیه

عرفای معاصرینمزدن حاجی راتب بك مرحوم که بدیهه کولقده امثالی نادر بولنور متواضع ، کریم بر فاضل حقیقت آشنا ایدی . سعادتخانهٔ فقیرانه‌سنده قانعانه یاشار وزیارتنه شتابان اولان ذوق آشنایان ادبه کنارنده قاعد بولندیغی منقالده بالذات احضار قهوه ایتمك صورتیله مشرب عالی جنابانه ومهمانوازانه‌سنك مقتضیاتنی اجرادن ذوقیاب اولوردی . بقیة السلف بر عارف ذیشرف اولان بوذاتك :

کلز تغییر اصلنه بر دُر حقیقتی
دریاده گرچه ظاهر اولور صدهزار موج

کبی وجدپرستانه نه‌قدر کوزل شعرلری واردر . مرحوم مشارالیه بر کون یکی قپو سمتنه طوغری کیدر . ساحلده بر دیواره مربوط بر چوق بالق آغلریله اطرافنده برچوق بالقجی کورر. ایچلرندن برینه خطاباً : « آرقداش! بو آغلره نه قدر دقت ایدیورسکز . باری امککز مقابلنده استفاده‌کز اولیورمی؟ » دینجه بالقجی: « افندی حضرتلری ! بالقجیلرك یوزینی آغلر کولدرر » جوابنی‌ویرر . مرحوم دیردی‌که : بوقدر مجالسده بولندم ، بونجه نکته‌لی مضمونلی سوز دیکلدم وسویلدم . هیچ برنده بالقجینك جوابنده‌کی جمعیت طبیعیه‌یی بوله‌مدیغمی اعتراف ایده‌رم .

§

بك مرحوم ، بر کون بعض احبابیله کاغدخانه جوارنده سلحدار آغا مسیره‌سنه کیدر . یرلر ، ایچرلر ، اکلنیرلر . عودت زمانی یاقلاشنجه هرکس حاضرلانمغه ، احراملر ، سجاده‌لر قالدیرلمغه باشلادیغی صیره‌ده راتب بك آبدست تازه‌له‌مك ایچون چالیلرك آرقه‌سنده تنها برمحله کیدر . لکن نصلسه یولی غائب ایتدیکندن وهر نره‌یه آیاغنی آتسه اوکنه چالیلر ، دیکنلر ، اوتلر چیقدیغندن بردرلو فرجه بولوب برطرفه کچه‌من . آرقداشلری باقارلرکه حاجی بك اورته‌ده یوق . « عجبا نره‌یه کیتدی ؟ » دیه آراشدیررلر . دیرکن حاجی بك بوتلری کورونجه اوتلرك آره‌سندن باشنی چیقاروب :

« کرندیلرسز بوله‌سز اودن نجات »

مصراعنی اوقویه‌رق کورونور . احباسی کوله کوله کیده‌رك مرحومی اوتلردن خلاص ایدرلر .

فخر المرسلین افندمزك خاتم سعادتنرینی حضرت ابو بكر و عمر (رضی الله عنهما) زمان خلافتلرنده محافظه ایتمشلر ونوبت حضرت عثمانه كلنجه مشار الیه خلافتندن آلتی آی صكره قضاءً قیویه دوشوره‌رك چوق آراشدیرلمش ایسه‌ده بولنه‌مامشدر .

یدعلیا [ویرن ال] یدسفلادن [آلان ال] خیرلیدر . چونكه یدعلیا منفق ، یدسفلی ایسه سائلدر. — حدیث شریف مآلی —

چالیشو بده قازانان ال نه اولورسه اولسون
دیله‌نن اللره نسبتله ید علیادر
— مناسترلی رفعت بك مرحوم —

ابتدای تاریخ ترتیب و تألیفی (١٠١٦) و تاریخ اتمامی (١٠١٨) اولان تذكرهٔ ریاضیده شویله بر قید واردر :

« نوری — نامی یوسفدر . مصر قاضیسی اولان عربزاده عبدالباقی افندینك بندهٔ خانه زادی اولوب زمرهٔ كتابدن ایدی . بو بیت آنكدر :

اكر جان كورمك ایسترسه‌ك بدنسز
تن جانانی سیر ایت پیرهنسز

مصرده فوت اولمشدر » واه واه شو ترجمهٔ حاله باقك ! بزده كیم بیلیر بو قیدسزلقله نه قدر ارباب كمال كمنام اولوب كیتمشلردر !

سلطان محمود اول دورینك اك دكرلی فضلا و ادباسندن اولان میرزا زاده احمد نیلی افندی ، صاحب ترجمه‌نك بو بیتنی :

اكر جان كورمك ایسترسه‌ك بدنسز
كوراول روح روانی پیرهنسز

صورتنده روحلانديردقدن صكره آلت طرفنده‌شو كوزل بيتلری یازمشدر:

چمنده نا سزالرله اوشوخلك
حرام اولسون خرام نازی بنسز
كوكل اغيار ايچون انجنمه یاره
كل اولمااز باغ عالمده دیكنسز
اكرهر ذره بر مهر اولسه دنيا
كوزم نوری كوروغزبا كه‌سنسز
نه‌در جرمم دیمش خوبانه نيلی
آلان سز كوكلی هم ويرمين سز

مشارالیهك تاریخ ولادتی (١٠٨٤) وفاتی چلبی زاده شيخ الاسلام عاصم اسماعيل افنديتك :

مير زازاده احمد نيلی
صحن فردوسی ايلدی مسكن

بيتندن آكلاشيلديغنه نظراً (١١٦٠) ده‌در. نيلينك حالت احتضارنده‌سويلديكی شو بيت‌ده پك كوزلدر .

كوكلی آلدك الٓهی بنی‌ده آل باری
قو يمه غربتده كوكلسز بو تن بيماری [١]

قدمادن اسكوبلی والهی احمدك :

غم زلفكله سيه شاله بوروتسون یوریسون
سایه‌وش عشق اری آردجه‌سورونسون یوریسون

[١] آلدن كوكلم اول شوخ جهانم
كوكلسز طورور اولدی تنده جانم
(هدایی محمود افندی)

بیتی متأخریندن اندرونی واصف عثمان بك شو صورت دلنشینه افراغ ایتمشدر :

اوكل اندام بر آل شاله بورونسون یوریسون
اوجی كوكلم كبی آردنجه سورونسون یوریسون

حالبوكه نابی مرحومك :

بی موج شورش اولماز آسایشی جهانك
دریا تعفن ایلر اولدقجه آرمیده

بیتی منیف :

جیوش پرخروش ملكی افساد ایلر آسایش
بلی بر یرده اولسه آرمیده آب اولور كنده

صورتنه قلب ایله افساد ایدوب برقمشدر. ایشته لسان ادبده « نسخ » بوكا دینیر.

صنایع نفیسه‌ده ساده تقلید برشی وجوده كتیرمز. بشقه‌لرندن آلدیغمز افكارك بیله برشكل شاعرانه‌سی اولمق ایچون تكرار روحمزدن طوغملیدر. یالكز براجنبی ادبیاتی تقلیددن نه چیقار. صنعت طبیعی اولمازسه مقبول اولماز. انسانك بشریته ویره‌جكی اك قیمتدار شی ینه كندی هویتیدر.

ـ شله غل ـ

انسان ایچون اك كوچ شی عیوب نفسنی بیلمك، مالایعنیدن امساك كلام ایتمكدن عبارتدر.   — سولون —

(١٠١٤) نار بخنده استانبولده اولرده‌كی هر شهنشین اوزرینه طرح

اولنان بيك اقچه و يركو صدر اعظم درويش پاشانك جملهٔ اجرا آت غدارا.
نه‌سندن عد اولنه‌رق کندیسنك قتلنی متعاقب لغو اولندی .

§

بو درويش پاشا پك غدار بر آدم ایدی . سلطان احمد دورنده استرغون فاتحی صدر غازی لالا محمد پاشا کبی جليل المأثر بر وزير ذيشانك باشنی ييه‌رك يرينه کچمش ايسه‌ده آز بر مدت صکره خانه‌سنك انشاسنی تعهد ايدن بر موسوی قالفه‌نك قاشقار يقوسيله حضور پادشاهيده طناب اوتاغ ايله بوغولدی . حتی بعد الاختناق آياغنی تحريك ايتديكندن پادشاه خنجر يله بوغازينی کسدی (!!) يرينه قپوجی مراد پاشا کچمشدر . (قيدی درويشنه شاه) تاريخ تاريخيدر .

مقتول مشايخ اسلام

تاريخ عثمانيده مقتول اولمق اوزره کوستريلن شيخ الاسلام اوچدر :

(١) اخی زاده حسين افندی — قازدوکمکده پك دایر اولان پادشاهلردن سلطان مراد رابع (١٠٤٢) بروسه‌يه کيدرکن يوللرك بوزوقلغندن طولايی ازنيق قاضيسنك اعدامنی اراده ايتمشدی . بی کناه اولان زواللی قاضی افندی قلعه قپوسنه صلب ايديله‌رك جسدی اوچ کون ميدانده براقلدی . صنف علمايه منسوب بر ذاتك بو صورتله اعدامی کرك علما کرك اهالی آره‌سنده بيوك قيل وقالی موجب اولمشدی . وقعه‌يی استانبولدن استخبار ايدن شيخ الاسلام اخی زاده حسين افندی والده سلطانه يازدیغی برعريضه‌ده رجال علميه حقنده بو درلو معاملاتك ناروا اولديغی زمينده ادارهٔ کلام ايتمشدی . « علامه شيخی » دنيلان ساداتدن بر حريفده شيخ الاسلام ، پادشاهی خلع ايچون علمايی خانه‌سنده طوپلاديدی ديه والده سلطانه تلاش

ویره‌جك اخبارانده بولندی . والده سلطان کیفیتی مکتوب مشیخت‌پناهی ایله برابر بروسه‌ده سلطان مراده یتشدیردی . سلطان ، سرعت فوق العاده ایله استانبوله کلدی . آیاغنی طوپراغه باصار باصماز ایلك ایشی شیخ‌الاسلام ایله اوغلی استانبول قاضیسی محمد چلبی‌یی آیری آیری برر کمی‌یه بیندیروب قبریسه نفی ایتمك ، یرینه یحیی افندی‌یی نصب ایتمك اولدی . عقیبنده بوستانجی باشی دوچه محمدی قایقله افندینك تعقیبنه مأمور ایده‌رك بوغازدن چیقمامش ایسه اعدام ایتمسنی امر ایتدی . محمد چلبینك راکب بولندیغی کمی دها اول حرکت ایتمش اولدیغندن بوغازدن مرور ایله سلامت یقه‌سنی طوته بیلمش ایسه‌ده پدری حسین افندینك بیندیکی کمی مخالفت هوادن طولایی هنوز یدی قله آچیقلرنده امواج قضا آره‌سنده چالقانمقده ایدی .

بوستانجی باشی قایغه یتشدی و درحال چویروب روم ایلی یقه‌سنه یناشدیردی . بو صره‌ده سلطان مراده یدی قله‌دن چیقمش قیی صره کدیبوردی . بوستانجی‌یه قارشیدن الیله اشارت ایده‌رك نزدینه جلب ایله افندینك همان اعدامنی امر ایتدی . بوستانجی ، مشارالیهی ساحله قریب قالیطاریه قریه‌سنه اعزام واوراده اعدام ایده‌رك جسدینی ساحلده قوملر آلتنه دفن ایتدیلر . تاریخ ولادتی (٩١٠) تاریخ اعدامی (١٠٤٢) در . مدت مشیختی مراد رابع زماننده ایکی آیه قریبدر .

مشارالیه حسین افندی صدر اعظم حافظ پاشانك فجیعهٔ قتلیله نتیجه‌لنن قیام عسکرینك مرتبی رجب پاشا ملعوننك صدارتی زماننده ـ دست ارازلدن تخلیص کریبانه نصلسه موفق اولان ـ یحیی افندینك یرینه شیخ‌ـ الاسلام اولمشدی . (١٠٤١) . مؤخراً خسرو پاشانك اعدامنی متعاقب قتلی مسببلردن انتقام آلمق بهانه‌سیله مرقوم رجب پاشا تکرار صنوف عسکریه‌یی

تحريك ايده‌رك زوربالر سرايه هجوم ايتمشلردی . بو مدهش قيامده زوربالر پادشاهدن عدم امنيت اظهاريله سرايده‌كی شهزاده‌لری كورمك ايسته‌ديلر . برآره‌لق خلع سوزی‌ده ايشيدلمكه باشلادی . سلطان مراد رابع شهزاده‌لری چيقاروب كوستردی . عسكر ، شهزاده‌لری قتل ايتميه‌جكنه صدراعظم رجب پاشا ايله شيخ الاسلام حسين افندی‌يی كفيل آله‌رق طاغلمشلردی . مراد رابع خلعدن شهزادكانك ارباب قيامه قارشی كوستردیكی مقابلهٔ عالی جنابانه ونجيبانه سايه‌سنده قورتيلمش ايكن صكره‌دن ابراهيمدن ماعداسنی قتل ايتمشدر . بو وقعه‌لر اكلاشيلدقدن صكره افنديك قتلنه باشقه سبب تحريسنه حاجت قالماز .

هر شی عقله ، عقل‌ده كسب كمال ايچون تجاربه محتاجدر . —لا—

---

(٢) خواجه زاده مسعود افندی — سلطان محمد رابع زماننده وقوع بولان [وقعهٔ وقواقيه] ده يكيچری طلبيله شيخ الاسلام اولدی (١٠٦٦) . [مفتیٔ فتنه] تاريخ نصيبيدر . اوزی سوزی طوغری بر آدم ايدی . اوللری سرايجه اصحاب نفوذدن اولديغندن كنديسنك صدارته سوق ايتديكی بويی ياره‌لی محمد پاشانك ده اوجاغی تحريك ايله سلطان سليمانی اجلاس فكرنده بولنديغنه دائر واقع اولان معروضات خفيه‌سی اوزرينه ـ ديار بكره كيتمك اوزره ـ بروسه‌يه تبعيد اولندی . بيچاره افندی :

كندی الله ياره كسوب ويرديكم قلم
فتوای خون نا حقمی يازدی ابتدا

مآل حزيننه ماصدق اولمشدی . بروسه‌يه واردقدن صكره ديار بكره كيتمك ايچون يوللرده اشقيا قورقوسی اولديغندن معيتنه سكبان (محافظ) تحريرينه

تشبث ایتمشدی . هر نره‌یه کیتسه بر خصم بی‌امانه مصادف اولمق مقتضای بخت سیاهی اولان بی چاره افندی بو سفرده خصمای قدیمه‌سندن بروسه قاضیسی روح‌الله افندی فتاننك دام تزویر واحتیالنه طوتولدی . روح‌اه : « افندینك عسکر تحریرندن مقصدی تبدیل سلطنت ایچون استانبول اوزرینه یورییه‌جکدر » یولنده سرایه اخبارانده بولنمشدی . درحال قتلی اراده‌سی بروسه‌یه تبلیغ اولندی . مشارالیه شجیع بر آدم اولدیغندن حکم اراده‌یی انفاذ ایچون کیجه‌این مسافر بولندیغی خانه‌یی باصان اشرا اوزرینه دال قلیج آتیله‌رق برقاچنی تپه‌له‌مش ونهایت کندیسی‌ده شهید ایدیله‌رك جسدی میدانه آتیلمشدر . مشیختی درت آیه قریبدر . تاریخده (بورناز مفتی) نامیله یاد اولنور . معهود روح‌اه افندی‌مؤخراً کوپریلو محمد پاشا یدیله جزای عملنی بولمشدر .

بقدر ظلم خود ظالم مکافات عمل دارد

(٣) فیض‌الله‌افندی — ارضروملیدر . عصر مصطفای ثانیده (١١٠٦) شیخ‌الاسلام اولدی . پادشاهه شهزاده‌لکی زماننده معلملك ایتمش اولدیغندن جلوسنده طقوز سنه‌کمال عزواقبال ایله‌مسندمشیختده بولنه‌رق معنیً حکمرانلق ایتمشدر . بیك یوز اون بش وقعهٔ هائله‌سنده استانبولدن ادرنه‌یه طوغری یوروین و آلتمش بیك کشیدن متشکل بولنان ارباب قیام النده اوچ کون غایت دهشتلی اشکنجه‌لر کوردکدن صکره‌خلفی ادرنه‌قاضیسی یکچشم‌حسین افندی طرفندن‌قتلی حقنده‌ویریلن‌فتوی‌ایله پك فجیع وغدارانه‌برصورتده قتل ایدلدی. ظاهراً جرمی‌مقدما (قامینچ) شهرینك‌جواریله‌برابر لهلیلره‌تسلیمنه‌دائر فتوی ویرمسی وحقیقتده‌ایسه‌رجال علمیه‌دن‌برچوق ارباب فضیلت واستحقاقی

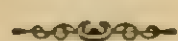
آچلغه محکوم ایده‌رك مناصب دولتی کندی منسوبین و بندکانته حصر ایتمسی ایدی . حتی کندیسنك وفاتنده مشیختك مخدومنه توجیهنی ناطق بر ده فرمان پادشاهی استحصال ایتمشدی . زهی حرص جاه !

جسدی آیاغنه ایپ طاقیله‌رق ادرنه سوقاقلرنده خرستیان جنازه‌سی آرقه‌سنده طولاشدیرلدقدن صکره طونجه‌یه آتیلمشدر. اختلالك سبب اصلیسی افندی اولدیغندن تاریخ عثمانیده بو وقعه‌یه (مفتی وقعه‌سی) دینیلیر. مشهور « شفیقنامه » بو عصیانی حکایه‌ در .

فتوایی ویرن یکچشم حسین افندی بو صره‌ده صدر آناطولی‌یه مائل اولمشدی . صدر اعظم رامی محمد پاشا معیتنده بولنان سکسان بیك عسکرله عصیانی باصدیرمق اوزره ادرنه‌دن حرکت ایتدیکی زمان یکچشم‌ده معیتنده بولنیوردی . مشار الیه ایله برابر اوتاغ همایونه کلدکلرنده ایجاب حاله بناءً مسند مشیخت عهده‌سنه توجیه ایدلمشدی. فقط مؤخرآ معیتنده‌کی عسکرك ارباب قیامه التحاقیله ایشك رنکی دکشمش اولدیغندن خانمانسوز تقوی اولان سالف الذکر فتوادن بشقه فتوی امضاسنه موفق اوله‌میه‌رق طلب عسکرله شیخ الاسلام سابق امام محمد افندی ثانیاً شیخ الاسلام اولنجه عواقب اموردن غافل بولنان یکچشمك ، قارغه‌شه‌لقده عدم اختفاسی باذیٔ اجلاسی اولمشدر . بو زمانه قدر اعدام اولنان پطریقلرك عددی ده اوچدر .

بو وقعه فیض‌الله افندینك قتلیله قالمیه‌رق مصطفای ثانی خلع واحمد ثالث اجلاس ایدلمشدی. رامی محمد پاشا ایسه فرار واختفا ایتمشدر . نابی‌پیرولرندن اولان مشار الیه خیلی دکرلی بر شاعردر :

مکدردر سراسر مشرب اجزای عالم (هپ)
صفای خاطر آنجق باده‌ده‌ساغرده‌قالمشدر

سر شـار غمم مآل ایلدیکمدن
خوندرجکرم کسب کمال ایلدیکمدن

کبی رندانه و خبیرانه‌سوزلری واردر. فوچهٔ عتیقده طیش قلعهٔ خرابك بالای بابنده منقوش اولان تاریخ آتیده مشارالیهکدر.

لب دریاده کوردکده دیدم تاریخنی رامی
بو برجك اولدی بانیسی مصاحب مصطفی پاشا

رامی پاشا آوستریا ایله قارلو یچ معاهده‌سنك عقدنده طرف دولتدن مرخص ورفیقی ترجمان ماورو قورداتو ایدی .

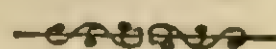

اوچ شی آنجق اوچ یرده بیلنیر . شـجاعت خصمه مقابله‌ده ، امانت اخذ واعطاده ، اخوت حقیقیه ایسه مصیبت زماننده بیلنیر.

— لا —

مصائبك الك بیوکی رجانك کلیاً انقطاعیدر — لا —

بقیة‌السلف عرفای معاصر یمزدن‌وفوق‌العاده حرمت ایتدیکمز ذواتدن شاعر مشهور هرسکلی عارف حکمت بك مرحومك [خلیل افندی]نامنده کرانجان برمعجز حقنده تحف بر قطعه‌سی :

جور وجفاسی دهرك بیتمز خلیل افندی
بو چله‌یه تحمل یتمز خلیل افنـدی

لطف ایلیو بده باری بوردن خدا کیدرسین
کندیلیکندن اصلا کیتمز خلیل افندی

مرحوم مشار الیه وکلای دعاوی‌دن دیوریکلی حسن تحسین افندی‌یه راست کلدکجه کندینه مخصوص شیوهٔ لطیف لاابالیانه ایله شویله خطاب ایدردی:

بیلیر ، ایفا ایدر هر نرده اولسه رسم تبریکی
مبارک ذات اظرفدر حسن تحسین دیوریکی

دور سابق اواخرینه طوغری مرکزه ملحق قضالردن برینه کلوب کیتمش ویا کوندرلمش اولان برنائبلک براستدعا ظهرینه یازمش اولدیغی درکنار:

« عسکریه طائفه‌سندن طابور کاتبلک کریمه‌سی آتی سنه معلقده اوله‌رق ماده‌سی اولوب وطابور کاتبی ایسه بشقه محله نقله متهی اولوب واشبو ماده و بشقه ماده‌لر تفصیلاتیله ولایتپناهی‌یه و عدلیه مفتشلکنه لایحه‌لرده بیان اولندی. اشبو ماده‌دن بشقه اون ماده دخی مابین همایونه لایحه ایله بیلدیرلدی. وتعجیل اولندیغی و تعجیل اولنمادیغی و تعجیلی لازمی و تعجیلی لازم دکلی اشبو ارسال اولنان لایحه‌دن ظاهر اولور وجزئیجه اشبو بیاندن ظاهر اولور »

ـ شکوفه چین ـ

« جنونی اهل عشقک اولسه مادرزا دنیلرسین ! »

یوم عدلک ظالم اوزرینه اولان تأثیری یوم ظلمک مظلومه اولان تأثیرندن دها شدتلیدر . ـ لا ـ

افضل عبادت صبر ، صمت ، انتظار فرجدر .

ـ علی کرم الله وجهه ـ

أمیرالمؤمنین حضرت ابوبکرالصدیق (ر . ض) ك نقش خاتمی (نعم القادرالله) عبارەسی ایدی .

یحیای برمکی

تعریف حال وشانلری یولنده :

اذا کنت من بغداد فی رأس فرسخ
آتیك نسیم الجود من آل برمك

کبی هزاران مدایح تنظیم وانشاد ایدلمش اولان برامکه‌دن یحیی بن خالد ایله اوغللری فضل وجعفرك خلیفهٔ عباسی هرون‌الرشید دورنده باشلرینه کلن فلاکت عظیمه صحائف تواریخده مسطوردر . سخای فوق‌العاده ایله ابقای نام ایتمش اولان بوخاندان کریمك اسباب محوی حقنده تاریخلرده روایات عدیده موجود ایسه‌ده اك طوغریسی خلیفهٔ مشارالیهك بونلرك بین‌العرب نفوذ واقبال روز افزوننندن کندی بقای سلطنتی ایچون اندیشه یه‌دوشه‌رك بربهانه ایله‌وجودلرینی اورته‌دن قالدیرمش اولمسیدر . جعفرك قتلیله برابر پدری یحیی وبرادری فضل برمکی حبس مؤبد جزاسنه اوغرادلمشدی . بو فلاکتك وقوعندن برایکی سنه صکره ـ ذاتاً رشیده حق تعلیمی سبق ایتمش اولان ـ یحیای برمکی ، « خلیفه بلکه مرحمةً عفو ایدر، زنداندن خلاص اولورم » امیدیله حال سوزش مآلنی مصور بر شعر رقت انکیز نظم ایدرك تقدیم ایدر . غریبدرکه هرون شعرك قرائتی متعاقب « وای یحیانك دها تنظیم شعر ایده‌جك حالی قالمشمی‌ایمش » دییه فوق‌العاده غضبناك اولەرق بی چاره‌نك تشدید حبس وتضییقنی اراده ایتمشدر . بر مدت صکره یحیی مسجوناً وفات ایدنجه زیر بالینده بر ورقه بولنور . یازمش که :

« مدعی کیتدی. مدعی علیه‌ده آرقه‌سی صره کلیر. قاضی اوعادل حاکمدرکه اصلا ظلم ایتمز و اصلا شاهده محتاج دکلدر »

ورقه‌یی رشیده عرض ایتدکلرنده اوکون علی الدوام آغلامش و کونلرجه آثار حزن والم چهره‌سنده نمایان اولمش ایمش! زواللی یحیای برمکی !

§

این از فلکست واز حسن نیست

« بو فلکدندر حسندن دکلدر » دیمکدرکه بنم صنع وتقصیرم یوقدر، مقدر بویله ایمش مقامنده ضرب اولنور امثال عجمدندر. محمد شاه نهاوندینك غایت چیرکین برچوجغی تولد ایدنجه بر درلو کندینه مال ایده‌میه‌رك قاریسندن شبهه‌له‌نیرده : « بو چیرکین چوجق بندن دکل، کلاهجی حسن دینیلن چیرکین صورتلی حریفدندر . آنکله مناسبات غیر مشروعه‌ده بولندیغکه شبهه یوق » دینجه قادینجغز زوج مفترینك معنیدار بر صورتده یوزینه باقارده :

« این از فلکست واز حسن نیست »

جوابنی ویرر.

بعد ـ مسافه

بعد ـ اوزاقلق، ایراقلق . مقابلی (قرب) :

ایکی شی بیننده کی بعد . بعد المشرقین . « قرب معنی چو بود بعد مکانی سهلست » = معنوی یاقینلق اولنجه ظاهری اولان اوزاقلغك اهمیتی یوقدر .

کلمه‌ده اساساً معنای مصدریت موجود اولدیغی حالده لسانمزده آخرینه آیریجه برده ادات مصدر الحاق ایدیله‌رك (بعدیت) صورتنه قونلمشدر.

بعدیت مسافه‌سنه ایتمیوب نظر
قربی افندی عازم بغداد اولوب کیدر — لا —

شمدی بواستعماله برشی دینیله‌مه‌مك طبیعیدر . لسانمزده مستعمل بعید ، ابعاد ، مباعده ، تبعید ، استبعاد هپ بواصله راجعدر . (ابعد) ك جمعی اولان (اباعد) اقارب مقابلیدرکه اوزاقدن خصم اولانلر دیمکدر . بعد مجرد ، بعد مطلق = مقدار معین قیدیله مقیداولمیان بعد : فضانك بعدی کبی .

مسافه — اوزاقلق ، بعد . کلمه‌نك اصلی شم معناسنه اولان «سوف» دن مأخوذدر . چوللرده دلیل شاشیر دیغی زمان طو پراغی یردن آله‌رق قوقلارو بوصورتله استقامت تعیین ایدرمش . شوحالده مسافه چول ایله یولك اوزاقلغی ، یعنی دلیله کوره چولده بولندیغی موقع ایله یول بیننده‌کی آچیقلق دیمکدر . صکره کثرت استعمال ایله مطلقا بعده مسافه دنیلمشدر :

غاض الوفاء و فاض الجور وانفرجت
مسافة الخلف بین القول والعمل

— طغرائی —

بزم اسکی منشیلر شمدی اولدیغی کبی دائما بعدی واو عاطفه ایله مسافه‌یه براشدیرمرك (بعد و مسافه) صورتنده دکل ، بعضاً :

« . . . قپودن چیقوب ایکی ساعت مسافه‌ده کائن آغاج نام محله جان آتدیلر . » عزی تاریخی » یولنده ، بعضاً‌ده مسافه‌یی اصلنده اولدیغی کبی ایکی منزل آره‌سی معناسنه آله‌رق : « . . . اوتوز ایکی ساعت مسافه بعدی اولان صولخین نام محله . » « وبحر یرکز اوزره بعید مسافه زحمتنه

باقدیغکز حالده مراسم اکرام ایله ملاقاتکزه انتظار اولنور - کذا » طرزنده استعمال ایتمشلردر . بو استعمال کلمه‌نك اصلنه نظراً طوغریدر .

حریت افکار برکره تسلیم اولنجه افکارك حریت بیانی دخی تصدیق اولنمق لازم کلیر . زیرا قانون طبیعینك استدلالاتی دائما باطندن ظاهره‌در . تمیسی حقلی اولان برشیئی فعله چیقارمغه مقتدر اوله‌مامق ایسه عین اسارتدر.
- ژول سیمون -

بر مملکتك شبانه و یریلان تربیه ، او مملکتك بر کون ، نه اوله‌جغنی آکلامغه خدمت ایدر . - کوستاولوبون -

عوامه بر دین لازمدر . زیرا بتون سیاسی ، معنوی واجتماعی اعتقادات آنلر نزدنده آنجق دائما بر شکل دینی اکتساب ایتمك شرطیله تأسس ایده‌بیلیر . - وله -

عوامك تمایل ومحبتلری رحیم وشفیق اولان اعاظمه دکل ، بالعکس کندیلرینی غایت دهشتلی برصورتده ازن ، چکنه‌ین ظالمه‌یه‌در . - وله -

(جاحظ) ك بر جوابی

مشاهیر بلغای عربدن جاحظك یانه برکون کروه ثقلادن برحریف کلیر . بعضاً پك لازم اولیور بیلدیککز لایعد ممکت وملزم جوابلردن بر مقدارینی بکا تعلیم ایدیکز دیه رجاده بولنور . جاحظ آیول ! اوسزك دیدیککز جوابلر ایجابی حالنده کندلکندن - وغار . بناءً علیه بشقه‌لر نه تعلیمی ممکن شیلردن دکلدر دیه‌ده حریف لاف آکلاماز ، اصرار ایدر . بوصورتله شمدن دفع ایده‌مینجه جاحظ دیرکه :

— پکی، نه یولده مسکت جواب ایسترسین .

سائل :

— مثلا بکا بر یسی یازوج القحبه، یا ثقیل الروح دییه خطاب ایتسه بن نه یولده جواب ویرملییم .

— نه دییه جکسین تصدیق ایدر ، ایچندن چیقارسین.

افکار ، حسیات و عادات قوانین و نظاماتك یکیدن تنظیمیله اصلاح اولنه‌ماز. بر قوم ـ صاچلرینك ویا کوزلرینك رنکنی کندی انتخاب ایده‌مدیکی کبی ـ مؤسساتنی‌ده آرزوسی وجه ایله انتخاب ایتمز . مؤسسات وحکومات ، عرقك محصولیدر . آنلر بر دورك موجد و مؤسسی دکل ، ایجادات و تأسیساتیدر .

ـ کوستاو لوبون ـ

نهاد بکك برجوابی

أصلاً تیمورجی قضاسی مضافاتندن قلاغوزلر قریه‌ی اهالیسندن ایکن (١٢٣٢) ده استانبوله کلمش و بر آرەلق شیخ ابوالوفاء مدرسه‌سنده تحصیلده بولنمش اولان خوشکویاندن هاتف افندی‌که سعید سیرت بك زاده شاعر مشهور نهاد بك مرحومك :

فلکك کردش بی انصافی
هاتفی ایتدی آیاق صحافی

بیتنده تعریف ایتدیکی وجه الله اولارق استانبولده زنبیل بدوش کتاب صاتارمش ، صکره بعض محبانك یاردیمیله صحافلرده بر دکانجه آچه‌بیله‌رك (١٢٦٦)ده وفات ایتمشدر . محب شعر وشعرا اولان بو ذاتك دکانجه‌سنه او زمان استانبولده شعر ایله اشتهاری اولانلرك اکثری کلیر کیدر ، نهادبك

مرحوم ايسه جمله‌دن زياده دوام ايدرمش. بر كون دكانده براباراوطورورلر كن اوكلرندن غايت پريشانحال بردرويش كچر. هاتف افندى ، بك مرحومه :

— بك افندى، بك افندى! شو كچن درويشه‌ايى دقت بيوركز. بن بر آره‌لق غريب برعلته مبتلا اولدم . بتون اعضاى وجودم عادتا فلجه اوغرامشدى؛ نه علاجلر ، نه دوالر استعمال ايتدم . هيچ برينك فائده‌سى اولمدى . كونلرجه اوطه‌مده اسيرفراش قالدم . آرتق حصول افاقتدن كلياً قطع اميد ايتمشدم . بوحال يأس ايله يتاغمده اوزانيركن بركون اوطه‌مك قپوسى بردنبره آچيلدى . دمين كورديككز درويش ايچرى‌يه كيره‌رك يانمه قدر كلدى . شويله بر كره يقه‌مدن طوتوب‌ده « قالق يا پژمونك ! » ديه يوزمه شدتله حايقيرنجه درحال سيلكنوب قالقدم. اودقيقه‌دن اعتباراً هيچ برشيئم قالمدى. تماميله كسب عافيت ايتدم. شمدى سزاولسه‌كز بوكا نه‌ديرسكز بك افندى؟ دينجه نهاد بك :

— نه ديه‌جكم كرامتدر ديرم » ديمشدر .

تذكرة الشعراء مؤلفى فطين افندى مرحوم ـ كه شاعر مشهور ضيا پاشا مرحومه لسان فارسى تعليم ايتمشدر ـ تذكره‌سنده نهادبك مرحومك ترجمۀ حالندن بحث ايدركن « صغار و كباردن كنديسيله الفت واختلاط ايتمش و بلكه قضاءً برمحلده كنديسنه آشنالق ايتمش اولانلردن برنوع هجو وذمنه و ياخود برصورتله شئامت قدمنه اوغرامامش فرد آفريده قالمامشدر. بناءً عليه (تسمع بالمعيدى خير من ان تراه) كلامى ضميمۀ ترجمۀ حال ملامت انجامى قلنمشدر » ديور. مرحوم كيم بيلير فطين افندى‌يى نه‌صل ايجيتمشدر (!)

نهاد بكك براوفاق مجموعه‌تشكيل ايدن آثار مطبوعه‌سى ميانده (كوهكن) رديفلى غزلى بين الشعراء قدرت شاعرانه‌سنه دليل عد اولنور.

تسمع بالمعيدى خير من ان تراه

امثال عربيه‌دندر، شهرتی ذاتنه غالب اولان ، نامی شخصندن خیرلی بولنان کیمسه‌لر حقنده ضرب اولنور. بو مثلك ابتدا قائلی (حیره) ده آخر ملوك اولان نعمان بن منذر بن عمرودر . بر چوق زمان اله کتیرمکدن عاجز قالدیغی (شقة بن ضمرة المعیدی) نامنده بر شقی‌یی بعدالعفو کوردیکی زمان سویلمشدر، (معیدی‌یی کورمکدن ایشتمك خیرلیدر) دیمکدر . (معید) (معدك) مصغریدر .

فقره

سلطان محمود ثانی دورینك اوائلنده استانبولده موم قحطی ظهور ایتدیکندن هر کس بقاللردن ایستدیکی قدر موم آله‌ماز اولمشدی . بو صره‌ده فاتح طلبه‌سندن بر بو بازله یکیچریلردن بری آره‌سنده فضله موم آلمق ایچون منازعه ظهور ایدر . عربده‌یه دیکر سوخته‌لرله یکیچریلرده قاریشیر ، ایش بیودکجه بیور . استانبولده بیوك بروقعه شکلنی آلیر . خلقك بالطبع تلاش وهیجانی آرتار . اوناریخده باب مشیخت اوکنده بر بیوك فنار ایقاد اولنور وشیخ الاسلام انفصال ایدرسه فنار سوندوریلیرمش . بو وقعه‌یی استخبار ایله اندیشناك اولان شیخ الاسلام ظریف زین العابدین افندی : « بو مومك نتیلی اوزارسه بزم فنار سونر » دیمشدی . فی الحقیقه افندینك فانوس اقبالی نهایت پك زیاده آلولنمش اولان بو موم وقعه‌سنده سونمش ویرینه صدوردن مکی زاده عاصم ملا افندی کچنجه‌مش . الیه افندی :

— سوخته‌لرك مومی بزم فناری سوندردی دیمشدر . روایته نظراً اولکی سوزی عزلیله بروسه‌یه تبعیدینه سبب اولمش ایمش !

صناديد شعرای جاهلیه‌دن (عنتره) نك حماسیاتندن بر نمونه

ای ردای ظلامه بورونن لیال سكونپرورك مصائب نهانی! یمین و یسارمدن بكا قارشی سل سیوف، مهاجمات ایله عداوتمه دوام و ثبات ایدیكز. اللهه قسم ایدرم كه سز بنم خیالمدن بیله كچمزسكز.

بنم برهمت بلند دلیرانم واردر كه سنك خارادن دها شدتلی، سطح زمین اوزرنده هیبتنمود اولان جبال عالیه وعظیمه‌دن دها قوتلیدر.

روزكاره قارشی تیغ شعله‌بار جلادتمی ویردیغم وقت، قرون ماضیه‌ده پرده پوش غبار فنا اولان انسانلر قدر نفوس، غلطیدهٔ خاك دمار اولور.

سنان رخشانم، كیجه ظلمات بی‌نهایه‌سیله فضای كائناتی طولدوردیغی زمان، حیرت وضلالمی ازاله ایده‌رك بكا دلالت ایدر.

اسب جلادتمك نعالندن ظهور ایدن شراره‌لر آرقه‌سنده‌یر بر برق فروزان كبی لمعه‌فشان اولور.

راكب اولدیغم بو نجیب، اسب صبا رفتار عربینك رنكی ظلمت لیل یلدادن دها تاریكدر. ایكی چشم فسونكاری آره‌سنده بولنان غرهٔ غرا ایسه هلال زرین فلك كبی روشنادر. هنكام كارزارده او، بكا جانی، بن آكا جان ومالمی فدا ایده‌رز. وقتا كه صناديد قوم آره‌سنده ظهور ایدن معركهٔ عظیمه‌ده سیوف مجلالرك تصادمندن حصوله كلن شراره‌لرله میدان هیجا، بر منظرهٔ دورخنما حالنی كسب ایدر. بن او میدانك دلالی اولورم. شمشیر خونبارم ایسه سر آمدان قومی اشترا ایدر بر تاجر كسیلیر. ای سباع بیابان! آتش جنك وجدال سرنمای اشتعال اولدیغی زمان بولندیغكز بادیهٔ تنهادن آرقه‌م صره كلیكز كلیكز ده تلال ورمال آره‌سنده سیلان ایدن خون خروشان اعدایی كوركز. اوراده آلودهٔ خاك وخون اولان رؤس اعدایی كندی یاورولركزی اتفاق ایچون آلدقدن

صکره کلوب بکا تشکر و همجنسکزنزدینه عودتله بنم کوردیککز افعال جلادتمندانه و مآثر عظیمهٔ قهرمانانه‌سی نقل و تذکر ایدیکز.

— برفاجعهٔ مؤلمه —

ناصیه‌مده کاتب قدرت نه‌یازدی بیلمدم
آه کیم بوکلشن عالمده هرکز کولمدم

برهوسکار ادبك لسانندن یاقیشان بو بیت حزین ، اون ایکنجی پادشاه اولان سلطان مراد ثالثك اولادندن مصطفی نامنده برشهزادهٔ نجیبکدرکه پدرینك ارتحالنده کوزلرندن سیلاز ایدن دموع تأثرآره‌سنده نومید حیات اولارق سویلمشدر . پادشاه مشارالیه (١٠٠٣) تاریخنده ارتحال ایتدیکی زمان مغنیساده میرلوا اولان اکبر شهزادکان سلطان محمد ثالث کمال سرعتله استانبوله کلمش و پدرینك جنازه نمازینی متعاقب طوغریجه حرمه کیرەرك برادرلری بولنان اون طقوز شهزادهٔ بی کناهی کمند آتدیروب بوغدیرمق صورتیله شهید ایتمشدی . بو زواللیلرك جمله‌سی پدرلرینك آیاغی اوجنه دفن اولنمشدر .

بالاده‌کی بیتك قائلی اولان مصطفی ایله بایزید ، عثمان ، عبداه داخل فصل شباب اولمش درت ذکی شهزاده ایدی که اوعصرك اك دکرلی فضلا وادباسندن اولان نوعی افندی امر تعلیم وتربیه‌لرینه مأمور ایدی . دیکرلری هنوز ممه‌دن کسیلمه‌مش معصومین ایدی . بو فاجعه اوزرینه ، بش سنه قدرخدمت تعلیمیه‌ده بولنمش اولان نوعی افندی پك سوزشلی اظهارماتم ایتمش و بقیهٔ عمرینی اختیار تقاعدله کچیرمشدر. روایته نظرآدرت شهزادهٔ شهیدك استفراش ایتدکلری ملك پیکر جاریه‌لردن حامل قالان بی چاره‌لر، محمد ثالثك والده‌سی صافیه سلطانك (وندیکلی بافه قادین) رأی و تنسیبیله چوالار درونده قونیله‌رق

آغزلری دیکلدکدن صکره دیری دیری دکزه آتیلمشدر . عثمانلی سرای سلطنتنده او یننانن بو فاجعه ، او زمان بتون استانبولی دهشت عظیمه ایچنده براقشدی . نیجه زمانلر اذهان عمومیه‌دن تأثیری زائل اولمامشدر . حالا تصوریله تویلر اوریرن بو وقعه ، تاریخ عثمانی صحیفه‌لرنده برشین ابدیدر .

محمد ثالث اواخر زمان سلطنتنده طوغری (١٠١١) کندی اولادلرندن (محمود) اسمنده شجیع بر کنجی‌ده قتل ایتمشدی . بو بیچاره‌نك جرمی کویا مشایخدن برینك ، جلوسی حقنده بعض ادعیه و عزائمه متعلق مراسلاتده بولنه‌رق پادشاه اوله‌جغنی تبشیر ایتمسی ایمش ! قزلر آغاسی عبدالرزاق آغا خیینی بومکتوبی بلردن بر ینی هر نصلسه الده ایده‌رك سلطانه عرض ایدنجه درحال زواللی شهزاده‌نك ، والده‌سنك ، شیخ افندی ایله مخابره‌یه واسطه اولانلرك عموماً قتلی اراده‌سی ده تماماً ظهور اولمشدر . بیوك برادری سلیم (١٠٠٥) ده وفات ایتمش اولدیغندن نوبت سلطنت ذاتاً بونکدی . زواللینك بوصورتله شهادتی اوزرینه سلطان احمد وارث تخت اولمشدر .

أمیرالمؤمنین حضرت عمر الفاروق زمان خلافتنده اکابر قومدن بریسنی بر ولایته والی تعیین ایده‌رك منشورینك تحریرینی امر ایتمشدی . بو صره‌ده کوچك بر چوجق حضور خلیفه‌یه داخل اولور ، مشارالیه بونی قوجاغنه آله‌رق اوقشار ، کندیسیله ملاعبه ایدر . منشوری دردست تحریر اولان والی چوجغك کیم اولدیغنی صورار . حضرت عمر بو بریتیم چوجقدر . کوکلی خوش اولسون دییه تلطیف ایتدم بیورور . بونك اوزرینه والی حضرت مشارالیهك رقت قلبنه متعجب اوله‌رق : بنم بر قاچ دانه اولادم واردر . بندن او قدر قورقارلرکه هیچ بریسی طوغریدن طوغری‌یه یوزمه باقمغه بیله جسارت ایده‌مزلر دنجه مشارالیه یازیلان منشور ولایتی درحال پارچه

پارچه ایدەرك: « کندی اولادینه رحم و شفقتی اولمیان بر آدمی مسلمانلر اوزرینه تسلیط ایتمك بر وجه ایله روا کلدیر » بیورمشلردر .

بر حکم لطیف

اجلهٔ تابعیندن ومشاهیر قضات اسلامیەدن [ایاس] که خلفای امویەدن عمر بن عبدالعزیز زماننده بصرەده مسند قضایه پیرایه بخش اولان ذوات فطانتسماتدندر . ذکاوفراست فوق العاده ایله معروف اولدیغندن « ازکن » « ویاه اذکی من ایاس » صورتنده ضرب اولنور . (١٢١) سال هجریسنده طقسان آلتی یاشنده بولندیغی حالده وفات ایتمشدر . مشارالیهك وردیکی حکملر حقیقةً فوق العاده فطنانەدر . بوجملەدن اولمق اوزره شو حکمی دەپك لطیفدر . بر شخص دیکر برشخصه ودیعه اولەرق آغزی مهرلی برکیسه درونده بر مقدار « دینار » آلتون آقچه براقیر . بعد الایداع برخیلی زمان غیبوبت ایدر . مستودع کیسەنك آغزندەکی مهره ایلشمیەرك غایت اوستەلقلی بر صورتده برطرفندن آلتونلری چیقاریر ، یرینه اوقدر « درهم » کوموش آقچه قویمق صورتیله خیانت ایدر . بافرض لیرا یرینه مجیدیه چاریکی براقیر . کیسەنك صاحبی عودتنده ودیعەیی طلب ایدنجه ودیع براقدیغی کبی مهریله درحال تسلیم ایدر . فقط صاحبی کیسەیی خارجدن ایله معاینه ایدەرك دینارك درهمه تحویل ایدلمش اولدیغنی آکلایجه بینلرنده منازعه باشلار . نهایت حضور ایاسه قدر چیقارلر . قاضی مشارالیه مستودعه توجهله : «بو کیسه سزه ایداع ایدیلەلی نه قدر زمان اولدی ؟» دیه استعلام ایتدکده مستودع « اون سنه اولدی » دیه زمان ایداعی تعیین ، خصمی ده بونی اقرار ایدر . بو کلك اوزرینه ایاس کیسه‌نك مهرینی فك ایدرك ایچنده بولنان کوموش آقچەیی (درهم) یره دوکرك سکەلرینه نظرله هر برینك

درت، بش ، آلتی سنه‌لك اولمق اوزره تواریخ مختلفه‌ده ضرب ایدلمش اولدیغنی ارائه ایله « دمین ایداع اولنه‌لی اون سنه اولدی» دییه اقرار ایتمشیدك . حالبوكه اشته سكه‌لر میدانده . سنكله برابر بونلرك تعیین ایتدیكك تاریخدن صكره ضرب ایدلمش اولدیغنی هر كس كوردی . نه دیرسین ؟ » دینجه مدعی علیه بو ملزم سؤاله قارشی خیانتنی اقراره مجبور اوله‌رق پاره‌لر كندیسندن تحصیل اولنمشدر .

مشهور حجاج بر محاربه‌ده ایرانیلردن اغتنام ایدلمش مقفل بر چكمجه كتیررلر . كلیدك آچیلمسنی امر ایدر . لدی الفتح چكمجه درونده دیكر مقفل كوچك بر چكمجه‌دها ظهور ایدر . حجاج بونی بویله‌جه شرایه طالب بولنوب بولنمدیغنی معیتنده بولنانلردن سؤال ایدنجه چكمجه هر كسك مراقنی جلب ایتمش اولدیغندن مشتری چوغالیر . نهایت بش بیك آلتونه طالبلردن برینك اوزرنده قالیر . بونك اوزرینه حجاج چكمجه‌یی النه آله‌رق مشتری‌یه خطاباً « بونده حماقات عجمدن باشقه برشی ظهور ایده‌جكنی مأمول ایتمزسه‌مده هله آچ بر كوره‌لم » دیمكله چكمجه آچیلیر، ایچندن شو مآلده بر ورقه ظهور ایدر : « صقالی اوزاتمق ایچون اوجلرینی دائماً طارامق لازمدر» نه بیوك جمله‌ٔ حكمیه !!

اعاظم امرای امویه‌دن (مهلب) بر كون بصره‌دن بر طرفه كیدركن مجتمع بولنان ناسه خطاباً بریسی چیقوب : ای ناس ! دنائت دنیایی شوندن آكلایك كه مهلب كبی یكچشم ، حقیر المنظر بر آدم عبد اولسه قیمتی یوز درهمدن زیاده ایتمزكن یاوری بخت الله بویله عظیم الشان اولدی دییه تحقیر ایتدیكنی مشار الیه طونجه مرتكبی احضار ایله یوز درهم احسان ایده‌رك اكر بنی یوز درهمدن زیاده‌یه تقویم ایتمش اولسه‌یدك بن ده سكادها زیاده احسان ایدردم

دییه‌لطف ایله معامله‌ایتمشدر. حریف انصاف ایدو بده تقدیر قیمتده براز دها سمیحانه طاورانمدیغنه کیم بیلیر نه قدر نادم اولمشدر !

شاعر مشهور یوسف نابی افندینك خبر ارتحالی اوعصرك فضلای بنامندن (روضة الاحباب) مترجمی بکلی محمود افندینك احباسیله اوطورمقده بولندیغی بر مجلس مصاحبتده واصل سمعی اولور.

اقتدار شاعرانه‌سیله برابر فکر واعتقادینه دائر بحث آچیلان مرحوم حقنده هرکس بر درلو بیان فکر ایدرکن حضاردن بر ایکی متعصب حریف « نابی اعتقادسزدر جنته کیرر، یوق کیرمز » کبی مناسبتسز سوزلر سویله‌مکه باشلاینجه مشارالیه محمودافندی طورکز بر کره‌ده دیوانندن تفأل ایده‌لم دییه‌رك نزدنده بولنان نابی دیوانی آچار، بیت آتی ظهور ایدر :

کیمدر بزی منع ایلیه‌جك دار جناندن
موروث پدردر کیره‌رز خانه بزمدر

دور مصطفای اولده طرابلس ایالتی محافظی بولنان سیف اوغلی یوسف پاشا که یوز یاشنی متجاوز بر پیر عیار ایدی. بو عمر طویل ایچنده درلو دسائس شیطان پسندانه ایله خالقی حقلایه‌رق میلیونلر جمع ایتمش اولان بوذات بر آره‌اق الفکه‌لی مصطفی پاشا صدارتنده (١٠٣١) عزل اولنه‌رق یرینه کتانجی عمر پاشا نصب اولنمشکن او صره‌ده وقوعه کان تبدل صدارت اوزرینه هر نصلسه یه‌مأمورینی الده ایتمش اولدیغی امر رسمیی عمر پاشا ایله معن اوغلنه کوندرمشدی. مشار الیه بوکا همین ویرمدکلرندن وزیره یوریمکه قرار ویرمشلرکن طرابلس قاضیسی یحیی افندی بونلره نصیحت

ایدەرك ایشلك اوكنی آلمشیدی . سیف اوغلی اوجه خبر عزل كندینه كلدیكی زمان مالك بولندیغی نقود نامعدود ایله اشیاء نفیسەیی حاوی صندوقلری ساحل دریاده عظیم ومقفل بر برج درونە وضع واخفا ایدەرك قصداً برینی خبردار ایدر . عمر پاشانك مواصلتنده حریف امید احسان ایله كیفیتی خبر ویرنجه برجك بولندیغی یره كیدرلر ، كلیدلری قیردیرەرق صندوقلری آچارلر، بردە باقارلركه طاشدن طوپراقدن بشقه برشی یوق . قوجه پیر عیار مكر خزینەیی بشقه یره آشیرمش ایمش .

بو محرومیت اوزرینه عمر پاشا فوق العاده غضبناك اولەرق مخبرك بوینی اوردیرر . قضیه استانبوله عكس ایدنجه سیف اوغلی ثروت جسیمه ایله معروف بر آدم اولدیغندن استانبولده كی آچ كوزلی رجال : « عمر پاشا مدخر خزینەیی آلدی . ایشی قپاتمق ایچون ده مخبری اعدام ایتدی » دیمكه باشلادیلر . حقیقتی كیمسەیە اكلاتمق بردرلو قابل اولمدیغندن حریص محروم اولان عمر پاشا ایشك ایچندن یقەیی صیرنجەیەقدر اولوم عذابی چكمشدر .

بر شعر فارسینك خلاصۀ مآلی

بر باغچوان ، یتشدیردیكی میوه فدانلرینه مسلط اولەرق میوەلر هنوز خام ایكن اتلاف ایدن زیانكار بر قوشی طوتمق ایچون باغچەسنه طوزاق قورمشیدی . قوش نهایت بركون حرص دانه چینی ایله طوزاغه طوتلدی . باغچوان سوینه سوینه قوشی آلەرق باشنی كسمك ایچون بلندن بیچاغی چیقاردیغی زمان قوشجغز باشكارانه تضرعه باشلادی . دیدی كه بنم كبی بر قوشجغزك اتندن سنجه نه فائده حاصل اولەبیلیر . مرحمت ایت ، اللركی

بنم خون معصومانه‌مله تلوث ایتمه . سکا یادکار اولمق اوزره اوچ بیوك
نصیحت ویره‌یم . نصیحتلرمدن برنجیسی شودر که هر کیم سویلرسه
سویلسون محال اولان شیئه اینانمه . ایکنجیسی بودر که الدن کیدن
شی ایچون بیهوده غم یمه . اوچنجیسی شودر که الده ایده‌میه‌جکك شیئك آردندن
قوشمه . اوچ خزینه‌دن زیاده ذکری اولان شو اوچ نصیحتی قبول ایدرسه‌ك
عمرك اولدقجه مشقت یوزی کورمزسین .

قوشك نالش ونصیحتندن متأثر اولان باغچوان سوق مرحمتله آزاد
ایدنجه قوش اوق یایدن چیقار جسنه بر سرعتله طیران ایده‌رك قارشیکی
آغاجك دالنه قونمش و باغچوانه شو یله خطاب ایتمشدر : بنی صالیویرمکله
نه غائب ایتدیککی بیلیرمیسین ؟ بر کشوردن دها قیمتدار اولان بر بیوك
یمورطه قدر جوهر قارنمده نهاندر . نه چاره که بختك سکا یار اولمدیغندن عمرك اولدقجه
سعادت حالکی تأمین ایده‌جك اولان بویله عظیم بر نعمتی الدن قاچیردك !
بونك اوزرینه باغچوان احمقانه قوشی صالیویردیکندن فوق العاده پشیمان وفکر
ثروت وسامان ایله مغلوب القرار اوله‌رق تکرار حیله ایله الده ایتمك سوداسنه
دوشدی . قوشه دوندی ده دیدی که او سوزلری براق ! فقط نجه‌سنك
مصاحبتك او یله بیك جوهردن دها قیمتداردر . یانمه کل مونسم ، مایهٔ آرام
جانم اول ! کل شو دنیاده برلکده ختم حیات ایده‌لم . فیض صحبتکله بتون ایام
عمرمی تجدید ایت ! بن ده سنی کوزم ، کوکلم قدر اعزاز ایده‌یم .

باغچوانك بو نیازینه قارشی قوش کوله‌رك شو جوابی ویردی : ای
عقلجه حیله یولنه صاپان احمق ! دها میدانده ماله متعلق هیچ بر سوز یوق
ایکن بنم کبی بر زواللینك دمنی استحلال ایتمشیدك . شمدی مادام که بندن
مال خبرینی آلدك . معاذالله تکرار الکه کچرسه‌م صکره بنم حالم نه اولور .

بن دمين سکا الده ايده‌میه‌جکك شيئك آرقه‌سندن قوشمه دیيه نصيحت ايتمه‌مشمی ايدم . اونی نه چابق اونوتدکده بنی تکرار الده ايتمك سوداسنه دوشدك . هم بيوك بر بورطه قدر جوهر بنم کبی کوچك بر قوشك قارنينه نصل صيغه‌بيلير هيچ دوشونمدکمی ؟ سنده هيچ اثر عقل و ادراك يوقميدر که بو يله بر محاله وجود و يردك . ذاتاً ميدانده مال يوقدر . بالفرض اولسه بيله مادام که الکدن چيقمشدر ، نه بيهوده غم ييورسين بدلا !

سلطان ابراهيمك بر خط همايونی

ممالك عثمانيه‌ده تحرير املاك ، تصحيح سکه ، بودجه‌ده توازن حصوله کتيرمك کبی بيوك بيوك خدمتلر ايفا ايتمشکن استانبولده خواجه پاشاده علی ملاء الناس بغير حق قتل ايدلمش اولان صدراعظم قره مصطفی پاشا مرحومدن صکره مسند صدارته جوان قپوجی‌باشی سمين محمد پاشا نامنده فوق‌العاده ياکار ومداهن بر آدم تعيين اولنمشدی . سلفك درشت وفقط درست اولان اطوار وکفتاريله خلفك مسلك ومشواری تضاد تام تشکيل ايتمشدی ، برکون سلطان ابراهيم پاشای مرقومی حضورينه جلب ايله کنديسنه : « مصطفی پاشا بکا بعضاً اعتراض ايدر ، بوايش نامعقولدر ديردی . سندن هيچ بو يله بر سوز ايشتمدم ، نه سويلرسه‌م همان تصديق ايديورسين . بونك سببی نه‌در ؟ » ديديکنده پاشا سز ير يوزينك خليفه‌سی ظل‌الله فی العالمسکز . ضمير منيرکزه لايح اولان خواطر جمله الهام ربانيدر . قولاً وفعلاً سزدن خطا صدور ايتمزکه اعتراضه مجال اولسون . صورت ظاهرده نامعقول کورونن بعض حالات ظهور ايدرسه آنك ضمننده نيجه حکم خفيه مندمجدر . انکيچون رد وانکاره جرأت ايده‌مم » جوابنده بولنور . بومداهنه‌يی حقيقته

حمل ایدن پادشاه صکره‌لری مقر بین طرفندن بعض اوضاع غریبه‌سنه اعتراض ایدلدکجه « سزك سوزکز غرضدر . بکا لالام بو یله تعلیم ایلدیکه بندن خطا صدور ایتمز . ظهور ایدن شیلرده بر حکمت خفیه واردر . سزك عقلکز ایرمز » دیمکله باشلامشدی . پادشاه مشار الیهك پاشای مرقومه برخط همایونی :

بره متولی یاپلی قودوش ، بره قارپوز قیافتلی پژه‌ونك ! اجدادم مدینه‌یه بو قدر جواهر و اموال کوندرمشلر آدم کوندروب آنده اولان اموال و جواهری جمله کتورده‌سین والا سنك دریکی صویوب ایچنه صامان طولدورمه‌م مقرردر شو یله بیله‌سین .

§

دور سلیم ثالثده شیخ الاسلام بولنان مکی محمد افندینك مسند مشیختدن انفصالنه او دورك اعاظم رجالندن اولان صدر روم تاتارجق عبداله افندی سبب اولمشدی . مشار الیه بعد الانفصال روم ایلی حصارنده کائن ساحلخانه‌سنه چکلمش اولدیغندن بر کون تاتارجق عبداله افندی کندیسنی زیارته کیدر . افندی اثنای مصاحبتده ساحلخانه‌سنك خرابیتندن بحثله مناسبت دوشوروب « کیجه‌لری سیوری سینکدن ، خصوصیله تاتارجقدن هیچ راحتم یوقدر » دیه کیفیت عزلی ظریفانه تلمیح ایتمشدر . غریبدرکه تاتارجق عبداله افندی ، مشار الیهك عزلیله دری زاده عارف افندینك مشیختنه سعی ایتمشکن عارف افندی مؤخراً مشیختنده کندیسنك نفوذینی چکه‌مدیکندن نفینه سبب اولمشدر . مکی محمد افندی (١٢١٢) ده وفات ایتمشدر .

ملا جامینك :

هر که پیدا میشود از دور پندارم توئی

« اوزاقدن هر کیم پیدا اولورسه‌سنی ظن ایده‌رم » دیمك اولان بو مصراعنه

یاوه کونك بریسی « یا اوزاقدن ظهور ایدن اشك یاخود کوپك اولورسه »
دیه اعتراض ایدنجه مشار الیه « بندارم توپی ! » جوابنی ویرمشدر .

فقره

(١٠٦٤) ده ارتحال ایتمش اولان شاعر مشهور شیخ الاسلام بهائی افندی برکون اوطه سنده یالکزجه اوطورورکن قپودن ایچری یه بر پریشانحال بر فقیر کیرر . افندی بوکا لطف ایله بر کوسترمرك اوطوردر ، التفات ایدر . بر آز صکره ، اولجه مطالعه سیله مشغول بولندیغی کتابی کوزدن کچیرمکه باشلار . فقیر بر آره لق قالقه رق وداع ایدر ، کیدر . مکر فقیر بنده اوطوردیغی یاصدیغك اوزرنده بولنان قیمتدار بر ساعتی ـ افندینك مشغولیتندن بالاستفاده ـ درجیب ایتمش ایمش . آقشام اولنجه افندی ساعتی آرار ، آرار بوله ماز ؛ کوندزکان فقیر طرفندن آلندیغنی آکلامه رق بشقه لری طرفندن تیبعه آکلادیر . برکون اتباعندن بریسی بدستانده طولاشیرکن مسروق ساعتی بردلال النده کوره رك آلیر . سارقی ده بولدیره رق افندیسنك حضورینه کتیرر ، ماجرایی عرض ایدر . افندی ، فقیرك بو حالدن مضطرب اولدیغی کورنجه :

« کنه بنده کردست واوشرمسار »

تجلیسنی آندیره جق برطور کرمانه ایله دیرکه : « بن او ساعتی بو ذاته هبه ایتمش ایدم . صکره دن درخاطر ایتمدم » بونك اوزرینه سارق کمال حیرت ومنونیتله عودت ایدر . انسان یالکز ویریلن مادی جزالرله اصلاح نفس ایتمز بلکه بونلرك بعضاً عکس تأثیری کوریلور . یرینه کوره ویرلده کوستریلن اطوار کریمانه وعالیجنابانه ایسه هرنوع عقوبات الیمه دن دها مؤثردر . [ویقتور هوغو] نك سفیللرنده بوکا بکزر برحکایه واردر . فقط وخیال ، بو حقیقتدر .

تقریباً بر بچق عصر اول یازلمش بر مکتوبدن مفرزدر

«.... بعده ایکی کونده برکیه [١] واردق . ابتدا مشاهده اولنان غرائبدن حمامنه کیردك . قورنه باشنده اعیان شهردن بری غسل ایدر . چاقاقلی تفنکلری پشتمال آصه جق اکسره آصمش . فقیرك نائب اولدیغنی بیلوب قیام وقورنه باشنه تکلیف ایتدی . بو تفنکلر حمام ایچنده نه عجب دیدم . افندی دشمنمز چوقدر دیدی . فی الحقیقه دار الحرب کبی بر یرده قتل ایدنلر صوردی حساب یوق . محکمه یه کلدك . بش آلتی نفر افندیلر کیمنك آغزنده کیمنك یوزنده قیلیچ بالطه یاره لری وار عمامۀ کبیره ایله کلدیلر . بونلر کیملردر دیه سؤال ایتدم . ناحیه نائبلری دیدیلر . چهره لری ایشق سر دستمسنه دونمش . ینه ناحیه طلب ایدرلر (!) ارازل واشخاص طولمش . بلا مبالغه قرق بیك یکیچری موجود . سفره کیتمزلر . حتی سورمکه پاشا کلدی جانمز لازم طاغه (بوزطغه) لم توب کیتمدیلر . پاشایه برقاچ کیسه آقچه ویردیلر . سوندم کیتدیلر دیه یوزدن عرض ایتدی . فقیر دخی دفترینه بو یله جه امضا ایتدم . «هذا دفتر عسکر المسلمین یقول کل واحد منهم انا من المأذونین بعدم الخروج بالسفر من الغزاة والمجاهدین و یل یومئذ للمکذبین انهم کانوا قوماً باغین بخروجهم عن اطاعة اولی الامر اجمعین » پاشا اوله جق جاهل بلا بزه مضردر دیمیوب مقبول اولدی . بنم روحم مکتوب شریفکزده اول طرفدن کلن کیسه یوقدر دیدیکیمز .

عجمی اولمسه اول برده برکیدن کلمش
نه برکلان کیده بیلمش نه برکیدن کلمش

---

[١] ولایتمز ملحقاتندن اولوب قضاسنده مرکز طاغستانی برناحیه مرکزیدر . مکتوبك یازلدیغی تاریخده ودها اول مرکز ایالت ایدی .

بویله برشهردر. برکیلی مرحومك روحانیتیـله قائمدر. یوقسه بونده اولان سفت دماء وشقایه کوره چوقدن برکشته اولوردی ... »

اعاظم حکما وشعرای اسلامیه‌دن فیلسوف یکانۀ شرق، عمر خیامك بعض رباعیاتی [١]

آغاز ودان کشتن این زرین طاس
وانجـام خرابیٔ چنین نیك اسـاس
دانسـته نمی شـود بمعیـار عقول
سـنجیده نمی شـود بمقیاس قیاس

ـ مألی ـ

آلتون طاسه تشـبیه ایدیلن شو کنبد فیروزه فام فلکك مبداء کردش وایجادی معیار عقول وافهام ایله بیلنه‌جك شی اولمدیغی کبی بویله بدیع الاساس بر سرای بلند ومحتشمك نهایت برکون کاوبده خراب ومنهدم اولمسی دخی مقیاس قیاسات و ظنون ایله موازنه ایدیله‌جك شیلردن دکلدر.

بیك ییل یاشاسه‌ك ینه جهان بو
کردش بو ، زمین بو ، آسمان بو

[ضیا پاشا]

این اهل قبور خاك کشتند وغبار
هر ذره زهر ذره کرفتند کنـار
آه این چه‌شرابیست که تا روزشمار
بیخـ.. شده بی خبرند از همه کار

[١] مشار الیهك تاریخ ارتحالی طقوزیوز سنه‌یه قریبدر .

ـ مآلی ـ

شو مقابرده سر دادهٔ بالین عدم اولان انسانلرك اجسادی غباره منقلب اوله‌رق بتون اجزاسی بر برندن پرا کنده و پریشان اولمشدر. آه بو شراب موت ، نصل بر شراب مدهوشی فزادرکه ایچنلر تا بقیامت کندندن کچمشلر وهر شیدن بی‌خبر قالمشلردر .

یك چند بکودکی باستاد شدیم
یك چند باستادیٔ خود شاد شدیم
پایان سخن شنو که یاراچه رسید
ازخاك بر آمدیم و برباد شدیم

ـ مآلی ـ

بر زمان چوجقلقده معلمدن تحصیل علم وکماله صرف مساعی ایده‌رك وسن رشده وصولدن صکره فضائل انسانیه‌یی بالاستکمال بر زمانده معلملکله کرسیٔ تعلیم وتدریسه چیقه‌رق حلال معضلات علوم وفنون اولمق صورتیله مسرور و بکام اولدق . بوقدر سنه دوام ایدن تعلیم وتعلمدن صکره مبحث حقیقتده سوزك نهایتی دیکله که نه‌یه منجر اولدی : طو پراقدن کلدك ینه طو پراغه کیتدك . [سبحانك لا علم لنا . . . .]

سر مدی بر سترهٔ اجلال ایله سیمای راز
چشم ادراکات انسانیدن ایتمش احتجاب
اشته عقل پر غرورك زبدهٔ ادراکی شو :
خاکدن کلدك نهایت خاکه ابتدك انقلاب

ـ لمترجمه ـ

برمن قلم قضا چو بی من رانند
پس نیك و بدش چرا زمن میدانند
دی بی من وامروز چو دی بی من و تو
فردا بچه حجتم بد آور خوانند

— مآلی —

مادام که حقمده قلم قضا بني بن حاضر واصلا علم ورأيم منضم اولميه‌رق اجاله وتدوير وبوصورتله ازلده نقش جبينمی رسم وتحرير ايتديلر. شوحالده آنك افعال واعمالم حقنده نيك وبد اولمق اوزره ثبت لوح ايتديكی شيلری صكره نيچون بكا عطف واسناد ايديورلر؟ دونك بنسز وبوكونده‌دونكی كبی بنسز وسنسز اوله‌رق نقش‌كردهٔ قلم قضا اولان احكامدن طولايي فردای قيامتده بنی هانكی حجته استناداً عاصی ومجرم عد ايده‌جكلر بيلمم.

سازندهٔ کار مرده و زنده توئی
دارندهٔ این چرخ پراکنده توئی
من گرچه بدم صاحب این بنده توئی
کس را چه گنه که آفریننده توئی

— مآلی —

الهی! احيا واموانك امورينی تنظيم ايدن سن اولديغك كبی بو آثاری طاغنيق چرخی طوتان ده سنسين. بن هرنه قدر فنا ايسه‌مده بنه بو قوللك صاحبی سنسين! ياراذن سن اولدقدن صكره كيمك نه كناهی وار.

ساقی گل وسبزه بس طربناك شده‌ست
دریاب که هفتهٔ دگر خاك شده‌ست

می نوش ، کلی بچین که تا در نکری
کل خاك شده ست و سبزه خاشاك شده ست

— مآلی —

ساقی ! فیض نو بهار ایله کل ، چمن پك لطیف و سرور آور اولمشدر . فقط تأمل ایت که منظورك اولان بو آثار بدیعهٔ خلقت کله جك هفته یه وارمدن پژمرده و پریشان و خاك زوال آلتنده نهان اولور کیدر . عشرت ایت و کلستان عالمدن بر کل دوشیره که باق که بو منظرهٔ دلربایه تکرار احاله‌ٔ نکاه تماشا ایتدیکك زمان کلك خاك و ازهار و نباتاتك حس و خاشاك انقلاب ایتمش اولدیغنی کوره جکسین !

روزی که بود وقت هلاك من و تو
از تن برود روان پاك من و تو
ای بسکه نباشیم درین چرخ کبود
مه در تاید بر سر خاك من و تو

— مآلی —

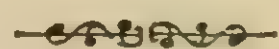
بنم و سنك عالمده وقت هلاکمزك حلول ایتدیکی کون که روح پاك وعزیزمز تن فانیمزدن آشیان قدیمنه پرواز ایدر . بو قبهٔ ازرق فام آلتندن غیبوبت ابدیه مزدن صکره مزارمزك باشی اوجنده نه قدر مهتابلر اشراق ایتمکده بردوام اولور کیدر .

ز آوردن من نبود کردون راسود
وز بردن من جاه وجلالش نفزود
و ز هیچکسی نیز دو کوشم نشنید
کاوردن و بردن من از بهر چه بود

– مألی –

بنی ساهرهٔ وجوده کتیرمکدن کردونك هیچ بر منفعتی متصور اولمدیغی کبی عالم عدمه کوتورمکدن ده آنك قدرومنزلت وجلال وعظمتی ازدیاد بولماز. بنی بو عالمه کتیروب کوتورمکدن مقصد خلقت نه اولدیغنی دها ایکی قولاغم هیچ بر کیمسه دن ایشتمدی .

دنیا بمراد رانده گیر آخر چه
وین نامهٔ عمر خوانده گیر آخر چه
گیرم که بکام دل بماندی صد سال
صد سال دکر بمانده گیر آخر چه

— مألی —

دنیاده کندنجه هر نه مراد ومقصودك وار ایسه نائل اولدك وبو کتاب عزیز عمری تمامیله ختم ایتدك فرض وتصور ایت ! نهایتی نه ؟ هیچ . فرض ایده لم که قلبکك بتون امللرینه ، آرزولرینه نائل اوله رق بو عالمده یوز سنه یشادك . هایدی بو یوز سنه یه بر یوز سنه دها ضمنه موفق اولدك فرض ایدیور . نهایتی نه ؟ ینه هیچ !

یوقدر ثبات چونکه جهان خرابده
بردر هزار سال ایله یکدم حسابده
– باقی –

گر بر فلکم دست بدی چون یزدان
بر داشتمی من این فلکرا زمیان

از نوفلك دكر چنان ساختمى
كآ زاده بكام دل رسيدى آسان

ـ مآلى ـ

جناب حق كبى حاكم كائنات اولسه يدم بن بو فلكى آره دز قالديرر آثار و يرينه بتون احرار عالى آمالنه توافق ايجه نمايانله بختيار ايده جك يكى بر فلك ابداع ايدردم.
فلله درالقائل حيث قال واجاد فى المقال

حق جان جهانست وجهان جمله بدن
و اصناف ملائكه حواس اين تن
افلاك عناصر و مواليد اعضا
توحيد همين است ودكرها همه فن

ـ مآلى ـ

جناب حق ، مصون انتها اولان شو كائناتك روحى اولوب كافهٔ مكونات و موجوداتده آنك وجود جاودانيسيدر. صنوف ملائكهٔ كرام بو وجود مقدسك قواى حاسه سيدر. سموات ، عنصر و اساس ، مواليد ايسه اعضادر. توحيد دينيلن شى اشته بوندن عبارت اولوب باقيسى بتون حيل و دسائسدر.

استانبولده شركت خيريه نك تشكلندن اول بعض اغنيا كنديلرينه مخصوص واپورلرى كيمى بوغاز ايچنه ، كيمى قاضى كوينه ، كيمى تكفور طاغى سواحلنه ايشله ديرلرمش. بونلر ميانندە بولنان ازميرلى ميناس افندى ده [بوميناس افندى خديو اول محمد على پاشا معيتنده مترجم ايدى] متصرف

بولندیغی برواپوری ، فقط ضرورینه اولمق اوزره آطه‌لره ایشله‌دیرمش . واپور صاحبلری برکون برآره‌یه طوپلانه‌رق بونلردن بری ، بنم واپور بیوك دره‌یه ایشلیور وشو قدر کار براقیور . بر دیکری بنمکی مرمره‌یه ایشلیور و بو قدر کار براقیور یوللو حسب حال ایتدکلری صره‌ده حضاردن بری میناس افندی یه توجهله : « افندم سزك واپور نره‌یه ایشلیور ؟ » یولنده بر سؤال ایراد ایتمکله میناس افندی درحال : « افندم بنمکی‌ده ایچریمه ایشلیور » جوابنی ویرر .

قدمای اطبا دیمشلرکه : کافهٔ امراض شو آلتی شیدن تولد ایدر . کثرت جماع ، کیجه آز اویقو ، کوندز چوق اویقو ، حبس بول ، کیجه یاریسی قالقوب صو ایچمك ، طعام اوزرینه طعام اکل ایتمك .

فقره

فرانسه ادبا وحکمای مشهوره‌سندن فونتنل Fontenells برکون مادام دومن نامنده برحسن مستثنایه مالك شیق ، ظریف بر پرنسسك خانه‌سی صالوننده بولنور . مادامك جاذبهٔ حسن وآنی قارشیسنده مسحور اولان حضاردن بری دیوارده آصیلی بولنان غایت کوزل وقیمتدار بر ساعتی ارائه ایده‌رك خانه صاحبه‌سی ایله ساعت آره‌سنده نه‌فرق موجود اولدیغنی فونتنلدن صورار . مشار الیه‌درحال : « دیوارده‌کی ساعت انسانه وقتلری خاطرلاتیر ، پرنسس حضرتلری ایسه اونوتدیرر » جوابنی ویرر .

ادیب ذیشان وطن نامق کمال بك مرحوم لونده‌ده بولندیغی اثناده [کرنه‌زای] آطه‌سندن مسافرةً لونده‌یه کلمش اولان فرانسز شاعر مشهوری ویقتور

هوغونك فرداسی کونی حیوانات باغچه‌سنی کزه‌جکنی ایشتدیکندن مشارالیهی کورمك اوزره باغچه‌یه کیدر، انتظارده بولنور. بر آره‌لق ويقتور هوغو زوجه‌سیله برابر باغچه‌یه داخل اولنجه مرحوم حس ایتدیرمیه‌جك صورتده بوشاعر مشهور عصریی تعقیبه باشلار. جشید جشید حیوانات ایله طولو بولنان باغچه‌نك بر کوشه‌سنده غرائب خلقتدن اولمق اوزره برده درت بوینوزلو اوکوز بولنیورمش. مادام هوغو بو اوکوزی پارمغیله زوجنه ارائه ایده‌رك نظر دقتنی جلب ایتمکله ويقتور هوغو زوجه‌سنه قارشی: « اوت! کوریيورم. بو اوکوز ایکی کره اولتمش اولمالیدر » سوزیله‌مقابله‌ایدر.

« اسکدارلی عشقی » نامنده یکیچری متقاعدلرندن بر صاحب عرفانك اولمق اوزره تذکرهٔ لطیفه‌ده کوردیکم کوزل بربیتدر:

بن آنك مهرنده محوم، اول بنده پیدادر هنوز
ذره‌ده کور مهرك انواری هویدادر هنوز

§

(٤٧٦) سال هجریسنده سبته‌ده طوغمش و (٥٤٤) ده مراکشده وفات ایتمش اولان افاضلدن (شفاء شریف) صاحبی مشهور قاضی عیاض بر آره‌لق سیاحت طریقیله شامده بولندیغی زمان غرائب حادثات طبیعه‌دن اولمق اوزره تموز آینك اون بشنده شامه کثرتله قار یاغارق بتون بوادی و تلال جامهٔ سفید قامه بورونمش و بعضاً شعر سویلمکه رغبت ایدن مشارالیه بو منظره‌یه قارشی شو کوزل قطعه‌یی سویلمشدر:

كأن كانون اهدى من ملابسه
لشهر تموز انواعاً من الحلل

او الغزالة من طول المدى حرفت
فما تفرق بين الجـدى والحمـل

عدلیه مدیری زهدی بك افندی بونی شو صورتده لسانمزه نقل ایتمشدر: «گویا شهر کانون، انواع حلهٔ زیبادن عبارت اولان کندی لباسلرندن تموز آیینه اهدا ایدرك دوش ارضی بویله کسوهٔ سفید فام ایله تزیین ایتدی. یاخود غزالهٔ آفتاب، فضای عالی طول مدت دوردن عته کتیره‌رك [یاخود: شاشیره‌رق] جدی [١] ایله حمل [٢] بینی تفریق ایده‌مدیده بویله بر نقش غریب اظهار ایلدی.

سلطان بایزید ثانینك سنجاقداری امرادن چاکری بکك فصل جوانیده صقالی آغیرمش اولدیغندن بین الاتراب غم ریش ایله دلریش اولان بیچاره بك صقالنی بویامغه باشلامشدی. برگون سلطان، «بو نوری نیچون ظلمته تبدیل ایتمکده؟ اولدیغی کندیسندن سؤال ایتدیکندن میر مشارالیه: — پادشاهم قوللکز شبهه‌سز یاشمی بیلیرم. حالبوکه صقالم یالان سویلیور. بوندن طولایی بن ده یوزینی قاره‌لایه‌رق تشهیر ایدییورم جوابنی ویرر. سلطان بالطبع بو جوابدن محظوظ اوله‌رق کندیسنه احسان ایتمشدر. بکك وسط درجه‌ده اشعاری ده واردر.

§

حیات دینیلن لیل ظلمانی ایچنده صبح نورانیٔ شیخوختك آثار انفلاقی عد

---

[١] بروج اثنی عشر دن عمر نده برج . فی الاصل ارکك اوغلاق معناسنه‌در.
[٢] کذا معروف برج . فی الاصل قوزی معناسنه‌در.

اولیان بیاض صاچلرك انسانلرجه نشـانهٔ زوال اولدیغنه شبهه یوقدر . کمال بك مرحومك :

فنانك اك منیر آینه‌سی موی سفید کدر
سکا عقلکله پیر اولمق یترارشاد لازمسه

بیت بلیغی الحق مرشدانه‌در. ثانیٔ خلفای راشدین حضرت عمرالفاروق زماننده هر کون بریسی مشارالیهك نزدینه کله‌رك: « یاعمراولوم‌وار» دییه‌برکره باغیرر کیدرمش . خلیفهٔ مشار الیه بر صباح او یقودن قالقه‌رق آینه‌یه باقار، صقالنه بیاض دوشمش اولدیغنی کورر . صکره هر کون باغیران او آدمی نزدینه جلب ایله : « آرتق سزك باغیروب چاغیرمه‌کزه حاجت قالمدی . چونکه اشته مخبر موت کلدی » بیورر . بیاض صاچلر اوته‌دنبری شاعرلره سرمایهٔ شعر وخیال اولمشدر : « طفل ایکن سودا ایله الفت ایتدم . یکرمنجی سال عمرمده صفحات رخسـارمده‌کی تویلر آغاردی . بتم شبابم نره‌ده‌در ؟ . . » مألنده اولان حسن البزازك .

الفت الهوی طفلا ًفشابت عوارضی
لعشرین من عمری فاین شـبابیا

بیتیله ، « آثار شیب اولان بیاضلق رخسارمده ظاهر اولدی. عالمده کوندوزی اولمیان هانکی کیجه واردر ؟ » مألنی تضمن ایدن لا ادرینك :

بدا وضح المشیب علی عذاری
وهـل لیل یکون بلا نهـار

بیتی اشعار رقیقه و لطیفه‌دندر .

و یقتـور هوغونك « مون بلان ـ آق‌طاغ » لساندن یازمش اولدیغی منظومه‌نك شو پارچه‌سی‌ده پارلاقدر :

« سنك باشى ، تم ذروه‌سى آغارنان مرور سنين وازمان دكلدر . اى شاعر عالى ! باشلرمزك بويله آغارمسى سموات قربيتندندر . »

ساسانياندن قبادك اوغلى مشهور نوشيروان عادل شو سوزى ورد زبان ايتمشدى :
« ملك ودولت عسكر ورجال ايله محافظه اولنور . عسكر ورجال پاره ايله بولنور . پاره [واردات] بلده‌لردن تحصيل اولنور . بلده‌لر رعايا ايله شنلنير . رعايا عدل ايله منتظم الحال اولور ، عموم دولتلرك شيرازهٔ قوام وانتظامنه تطرق ايدن ضعف وخلل دائما بو درت ركنك اختلالدن منبعث اوله كلمشدر ». حقيقةً بر تاجدار معدلت شعار اولان مشار اليهك حال احتضارنده اوغلى هرمزه خطاباً « اوغلم هركسك خاطرينى كوزت ، درويش خصال اول ! يالكز كندى حضور وآسايشكى محافظه‌يه حصر نفس ايتمه » يولنده‌كى نصيحت عالى جنابانه‌سنى سعدى شو قطعه‌سيله نه شاعرانه ، نه خوش افاده ايتمشدر :

شنيدى كه در وقت نزع روان
بهرمز چنين كفت نوشين روان
كه خاطر نكهدارو درويش باش
نه دربند آسايش خويش باش

سلطان مصطفاى ثالث بيك يوز يتمش ايكى سنه‌سى رمضان شريفنده افاضل علمادن حضورده بر مقرر و برقاچ مخاطبك تفسير قاضيدن درس شريف تقرير ايتملرينى اراده ايتمش و بو عادت حسنه الى الآن بردوام بولنمشدر . آندن اول بويله شى يوق ايدى .

قوت لايموت

«آجلقدن اولمیه‌جك قدر یه‌جك شی» معناسی قصد اولنارق قوللانیلان بو ترکیب باقلسه طوغری دکلدر. معلوم اولدیغی اوزره «قوت» یه‌جك شی، تعبیر قدیم ایله «آزیق» معناسنه‌در. «لایموت» ایسه [اولدورمز دکل] اولماز، فنا بوللاز دیمکدر. شو حالده «قوت» کلمه‌سنه بالطبع صفت اوله‌ماز. ترکیبدن اصل مقصود اولان معنی «انسانی آجلقدن اولدورمیه‌جك قدر غدا» اولمق لازم کله‌جکنه کوره بونك طوغریسی «قوت لایمیت» در. «قوت لایموت» دکل.

اساس حریت، قانونه اطاعتدر. — قلو بوستوق —

وطن بیوك برعائله مشابه‌سنده‌در. او، کندیسنی تشکیل ایدن اعضانك اتحاد افکار وحسیاتیله قائمدر. — دوبو —

تقدیر عمومی، شان وشرف وحیثیت اوآدمه لایقدرکه تهلکه‌ده بولنانلری تخلیص ایچون حیاتنی مخاطره‌یه القا ایدر. — قونت مولتق —

برفلاکت اوزرینه آغلایوب صیزلامق ده برفلاکتدر. — لا —

کیمسه تعیین ایده‌مز عالمده
کندی ماهیتنی رأیی ایله
منفرد واسطهٔ رؤیت ایکن
کوره‌مز کندیسنی دیده بیله

— کمال بك —

متحددر شرع وحكمت مبحث توحيدده
نقـل ايله عقل الهـون بر كويا ايكى
– شناسى –

والظلم من شيم النفوس فان تجد
ذا عفـة فلعـلة لا يظـلم
– متنبى –

ظلم ، خصائل انسانيه‌دندر . اكر صاحب عفت وعدالت بر يني بوله‌جق اولورسه‌ك امين اول كه ظلم ايتمديكنك مطلقا بر سببى واردر .
شاعر ذيشان عرب متنبينك بالاده‌كى بيتنى شراح شو يله تفسير ايتمشلر : فطرةً هر كس ظالمدر . انسانى اجراى ظلمدن ايكى سبب منع ايدر . برى خوف معـاد [الله و آخرت قورقوسى] كه علت دينيه‌در . ديكرى خوف سيف وقانون كه علت سياسيه‌در . بونلر اولمسه جمعيات بشريه هرج ومرج اولور .

مشهور مجنون عامرينك غايت رقيق وعاشقانه بر قطعه‌سى :

تعلقت ليلى وهى طفل صغيرة
ولم يبد فى الاتراب من ثديها حجم
صغيرين نرعى البهم ياليت اننا
الى الآن لم نكبر ولم تكبر البهم
– مألى –

بن ليلا يه علاقه ايتديكم زمان ، هنوز سينه‌سنده ممه‌لرى طومورجقلانمامش بر دختر صغيرايدى . بز ليلى ايله برابر مرعالرده قوزيلرى رعى ايدر ايكى طفل

معصوم ایدك . کاشکی او محبت معصومانه چاغی بو آنه قدر بقایاب اولەرق نه بز بیوسەیدك ، نه قوزیلر بیوسەیدی !..

حضرت پیر معظم جلال الدین رومی [قدس سره] افندمزك مثنوئ شریفلرندەکی :

(خلیفه ، لیلی‌یه سن او لیلی دکلمیسین که مجنون سنك یوزکدن پریشان اولدی ، بادیهٔ غوایت و سرگردانی‌یه دوشـدی . حالبوکه سـن دیکر اصحاب جمالدن زیاده بر حسنه مالك دکلسین دیدی . لیلی جواباً : سکوت ایت ! چونکه سن مجنون دکلسـین ، بنم اسرار حسن و آنمی کورمك ایچون مجنون اولمق لازمدر دیدی .) مآل حکمت اشتمالی تضمن ایدن شو بیتلر الحق حافظەلر تزیین ایدەجك آثار عالیهٔ عارفانەدندر :

کفت لیلی را خلیفـه کان تویی
از تو مجنون شد پریشان وغوی
ازدیکر خوبان تو افزون نیستی
کفت خامش چون تو مجنون نیستی

مجنونك اصل اسمی « قیس » در . لیلایه اولان شدت ابتلاسی « مجنون » عنوانیله اشتهار ینه سبب اولمشدر :

مژەسین هول قیـامت ایدەمزدی تحریك
فکر لیلی ایله اول مرتبه حیران ایدی قیس
ــ فصیح دده ــ

قيوجی مراد پاشانك غايت دهشتلی بر فكری

دور احمد خان اولده صدراعظم بولنان قيوجی مراد پاشا ـ كه غازی ابدی الاشتهار تر يا كی حسن پاشانك يتشديردیكی ذواتدندر ـ بر آره‌لق آناطوليده ظهور ايدن و كيتدكجه اهميتی آرتيره‌رق عادتا بنای دولتی تماندن صارصان جلاليلری تنكيله مأمور ايدلمشدی . بو جلاليلر بزم مورخين قديمه‌يه كوره « اكری » ملحمهٔ كبراسنده اثر سوء تدبير اولمق اوزره صدراعظم جغاله زاده سنان پاشا طرفندن كوجنديريلوب فرار ايدن طوئف عسكريه‌دن متشكل برجمعيت اشقيادن عبارت ، مراد بكه كوره ايسه اوزمان كرك سرای پادشاهيده كرك خارجده امور ومناصب دولته استيلا ايده‌ك دولتی و وطنی اضمحلاله طوغری سوروكلين اجنبی دونمه‌لر ينه قارشی ملی برحركته تشبث مجبور يتنده قالان اصحاب غيرت وحميت ايدی . هرنه ايسه اشته بونلرك تنكيلنه مأمور اولان مراد پاشا آناطوليده باشدن باشه برچوق محاربه‌لرله جلاليلری مغلوب ايتمش وكزديكی يرلرده بيوك بيوك قيولر حفر ايتديره‌رك اله كچنلری قتل ايله بو قيولره طولدير - مشدی . بو مناسبتله تاريخ عثمانيده [قيوجی مراد پاشا] ناميله ياد اولنور . پاشا بر كون اوتاغی پيشكاهنده اسكمله اوزرينه اوطورور ، ينه قيولری املا ايله مشغول بولونوركن قارشيدن بر آتلی سپاهينك يانينده بر صبی ايله برابر كچمكده اولديغنی كورور . امر ايدر ، چوجغی آتك تركيسندن اينديروب حضورينه كتيرلر . پاشا چوجغه «سن نره‌ليسين ؟ جلالی آره‌سنه‌ندن دوشدك ؟» ديه صورار . چوجق حقيقتی كتم ايتمز ، بن فلان دياردنم ، قحط سببيله بابام بنی آلوب بونلره قاتيلدی . بوغازی طوقلغنه يانلرنده كزردك » دينجه پاشا تكرار باباسنك صنعتنی صورار . چوجق‌ده : « ششتار چالار ، اندكله

تعیش ایدردی » جوابنی ویرر. بونك اوزرینه پاشا آجی آجی كوله‌رك : « دیمك باباك جلالیلری شوقه‌كتیرردی » دیه چوجغك قتلنه اشارت ایدر. حسب الاشاره چوجغی جلادلره ویرلر. جلادلر : « بز بومعصومی نصل اولدوره‌لم » دیه آغلاشه‌رق امرك اجراسندن استنكاف ایدرلر. پاشا ، مقتضای اشارتك اسباب تأخیرینی صورونجه جلادلرك ترحماً استنكاف ایتدكلرینی عرض ایتدكلرندن تكرار : « یكیچریلر اولدورسون » دیه امر ایدر. یكیچریلره تكلیف واقع اولنجه آنلرده چوجغك یوزینه باقه‌رق : « بز جلادمی یز. جلادلر بیله مرحمت ایتدی » دیه اعراض ایتدكلرندن بوسفرده كندی ایچ اوغلانلرینه امر ایدر. آنلر هیچ بناشماز. اطرافی محیط اولان برچوق سنكین دللر طرفندن سزاوار مرحمت كوریلن طفل بدبخت بو صورتله میدانده قالنجه قپوجی قیوجی آرقه‌سندن كوركنی آته‌رق معصومی بالذات قتل ایله جسدینی الیله قیویه القا ایدر. عسكرده‌ یرینه یكچوب حضاره قارشی رفع صوت ایله شومدهش نطقی ایراد ایدر :

« معلومدركه قلندر اوغلی ، قره سعید كبی اشقیا اناسندن آت ومزراق ایله طوغمادی . هپ بویله صبی ایدیلر . بعده بیویوب عالمی فساده ویردیلر ونیچه بیك نفوسی قتل ، وغارت اموال وفروج محرماتی استباحت ایتدیلر . بو اوغلان بونلرله كزوب ابتدا بونلرك خصالندن تربیت بولمشدر. بیودكده بو فسادك لذتی دماغندن گیتمز . بیك ترببه اولنسه صلاحپذیر اولمیوب عاقبت بوده بر بلا اولمسی مقرر ایدی . فسادك كوكنی كسمك بو مقوله‌لرك یرینه مرحمت اولنمیوب ازاله ایتمكله میسر اولور »

§

قپوجی مرادپاشا آناطولیده جلالی ایشلریله مشغول بولندیغی زمان دیاربكر

والیسی اولوب مؤخراً صدراعظم اولمش و (١٠٢٣) مقتولاً وفات ایتمش اولان نصوح پاشا، بعض مواعیدی متضمن مقام سلطنته تقدیم ایتدیکی کیزلی بر عریضه‌ده مراد پاشانك عزلیله صدارتك عهده‌سنه توجیهنی استرحام ایتمشدی. بو عریضه قبل التقدیم هرنصلسه مراد پاشانك النه کچدی. پاشا مضموننه بعدالاطلاع ینه کونورن آدمك النه و یره‌رك عریضه پادشاهه تقدیم اولندی. نهایت بوعریضه طرف شاهانه‌دن ینه کندیسنه کوندرلدیکی زمان بعض محرملری مراد پاشایی رقیب جاهی بولنان نصوح پاشانك ازالهٔ وجودینه تحریك ایتمشلردی.

پاشا عیناً شوجوابی ویردی : « بو آدم برشجیع نامدار و بهادرکارکذار دولته کرکلی برآدمدر. بونی اعدام و افنا دولته خدمت دکلدر. بلکه بو مقوله‌لری ابقا و تربیه‌ده نیجه نفع، متصوردر. خصوصا مسند صدارت محسود وررا اولوب او مقوله طلبکار اولان مستعدلری افنا روا دکلدر. » سلطان احمدك، نصوح پاشانك قتلنی اراده ایتمه‌دن اول مشارالیهك سویلدیکی سوزلردن غضبناك اوله‌رق کندیسنه : « های بره خائن سنك ایچون مراد پاشا لالامی زهر ویروب اولدردی دیدکلری کرچکدر. خوش ایمدی ! » دیمسنه باقیلیرسه صکره‌دن نصوح پاشانك مغدوری اولدیغی اکلاشیلیر. پاشا مرحومك حریص جاه دکل، کندی تجارب و عقل پیرانه‌سی محصولی اولان رأی واجتهادی دائره‌سنده بودولته خدمت املنده بولنان برصاحب انتباه اولدیغی میدانده‌در. هر حالده سنی طقسانی متجاوز اوله‌رق وفات ایتمش اولان پاشا مرحوم تاریخ عثمانی صحیفه‌لرینی تزیین ایدن بونجه خدمات مهمه‌سی نظراعتبار وانصافه آلنه‌رق ــ بودولتك بیوك آدملرندن طانیلیر.

مرحوم بالاده‌کی فکری بزم شرقك الك بیوك کتب اخلاقیه‌سندن اولان کلستان سعدینك باب اولنده مندرج « طائفهٔ دزدان عرب برسر کوهی نشسته بودند » جمله‌سیله باشلایان حکایه‌سندن آلمش اولملیدر .

« میر حسینی » نك زادالمسافر ینندن خلاصه :

بر کون اسکندر کبیر یوز بیکلرجه عسکردن متشکل موکب دارات واحتشامیله کذرکاهنده بولنان بر خرابه‌دن کچرکن اوراده اختیار انزوا ایتمش بر پیر کهنسال بولندیغی یردن باشنی قالدیروب بو موکب کذرانی سیر ایتمکده ایدی. پیر، قارشیدن اسکندرك کوزینه ایلیشنجه حالی مراقنی جالب اولدیغندن یاننه طوغری کلدی . فقط اختیار تعظیماً یرندن قیملدانمق شویله طورسون، دونوب یوز ینه بیله باقمدی . بو وضعیت لاقیدانه ، بالطبع غرور جهانکیرانه‌سنه طوقونان اسکندر غضبناك اوله‌رق دیدی که: به حریف! بو کذرکاهك غولیمیسن نه‌سین ؟ نیچون بویله غافلانه طوروب بکا احترام ایتمیورسین . یوقسه مشهور اسکندر اولدیغمی بیلمیورمیسین ؟ بن اسکندر دکلمی‌یم ؟ بیلیرمیسین که بن بخت فیروز ایله بوکون پادشاه عالمپناهم . بحر محیط قدر واسع برقلبه ، کونش قدر پارلاق برفکره مالکم . فرق فلك زیر پایمده صاییلیر. بونلری دیکله‌ین پیرروشن‌ضمیر آکا خطاباً بلند آواز ایله شویله مقابله ایتدی :

بو سویلدیکك شیلرك جمله‌سی نجه یارم آرپه‌یه دکمز او قدر اهمیتدن عاریدر. سن عالمپناهمیسین ؟ حاشا ! بلکه سن مزرعهٔ بشر یتده‌بتمش بردانه‌دن عبارتسین. دوری، مصون انتها بولنان شو فلکده بو مزرعه‌دن هرساعت سنك کبی یوز بیکلرجه دانه نمایاب ظهور اولور. بن بو وادە‌سنك ظن ایتدیکك کبی نه غولم، نه غافلم .

بلكه سندن يوز درجه زياده عاقلم . بن هر شيئك نهايتي « فنا ! » اولديغني بيلديكم ايچون بو خرابهٔ حزينه‌ده آنك وروديني انتظار ايتمكده‌يم . اصل غافل سن‌سين كه غنا و ثروت ايچون ايكي كونلك عمرك‌ه مغرور اوليورسين ! مادام كه نتيجه‌سي افتراقدن عبارتدر . نجه خلق ايله اختلاطك‌ده لزومي يوقدر . سن ، بنم بنده‌م اولان « حرص » ك دائما تابع فرمانيسين . شو حالده بنمله نصل مساوي اوله بيليرسين كه سن بنم بنده‌مك بنده‌سيسين ! . . .

هر شكاف خرابهٔ دهنيست
كه بمعمورهٔ جهان خندد

— لا —

— مآلى —

بر خرابه‌نك هر يارغي ، هر چاتلاغى بر آغزدر كه معمورهٔ جهانه قارشى كولر .

— حبابه —

خلفاى امويه‌دن يزيد بن عبدالملك برادرى سليمانك زمان خلافتنده درت بيك ديناره اشترا ايتديكى [حبابه] نامنده حسن و آن فوق العاده‌سيله فريدة الزمان اطلاقنه شايان اولان بر جاريه‌يه ربط قلب ايتمشدى . سليمان برادرى يزيدك جاريه‌يه اولان بو ابتلاسنه رضا كوسترمديكندن بر كون امر ايدوب جاريه‌يى صاتديردى . بو فلاكت اوزرينه يزيد نيجه زمان آلام هجران ايله نالان و كريان قالمشدر . سليمانك وفاتيله نوبت خلافت كنديسنه انتقال ايتديكى زمان بر كون حضورينه چيقان [سعده] نامنده بر قادين :

« دنیا محاسنندن برشیده آرزوسی قالوب قالمدیغنی؟ » یزیده صورمشیدی . مشارالیه حبابه‌یی یاد ایله فوق‌العاده اظهار سوز تحسر و تأثر ایتدی . فرداسی کونی سعده، حبابه‌یی بالاشترا اساساً بربدیعهٔ فطرت اولان اندام دلارامنه ایستدیکی کبی چکی دوزن ویردکدن صکره یزیدک حضورینه چیقار یوردی. حبابه‌نك بغتةً تجلیٔ جمال جهانفروزیله سرمست اولان یزید تکرار کندینی غائب ایتمش و امور دین و دولتی بسبتون فراموش ایتمشدی . برکون خلوتسرای سلطنتده حبابه ایله اوطوروللرکن اوکارینه برطباق تازه اوزم کتیرلمشدی. اثنای ملاطفه‌ده یزید حبابه‌یه طوغری طباقدن بردانه اوزوم آلوب آتدی . هر نصلسه بو صره‌ده حبابه‌یه ضحك عارض اوله‌رق کثرت خنده‌دن یره دوشوب بردنبره تسلیم روح ایتدی. بوناکهانی غیبوبت ابدیه‌دن پریشان اولان یزید، حبابه‌نك جسدی تفسخ ایدنجه‌یه قدر سینه‌سندن آییرمغه تحمل ایده‌مه‌مش و بعدالتدفین کونلرجه سرمزارنده قاله‌رق شدت عشق ایله تربه‌دار جانان اولمنی حکمدار جهان اولمغه ترجیح ایتمشدر. وفاتی بو وقعه‌دن آز زمان صکره‌در. مدت خلافتی درت ییل برآیدن عبارت اولوب وفاتنده اوتوز اوچ یاشنده ایدی.

فقره

اعاظم شعرای عالمدن معدود اولان فردوسیٔ طوسی آلتمش بیك بیتدن متشکل اوله‌رق پیشدادیاندن - اساسا نه قدر کچن - افسانه‌قبیلندن - وقوعاتی حاکی بولنان شهنامه‌سنی سلطان محمودغزنوینك امریله اوتوز سنه‌ده اتمام ایتمش و کندیسی سکسان سنه‌دن زیاده معمر اولمشدر . فردوسی، بدایع تصویرات وخیالات شاعرانه ایله مشحون اولان بواثر لایموتنده ایرانیلری همان دائما

تورانیلره غالب کوسترمشدر [١] مشار الیه کمال اعتنا ایله اکمال ایتدیکی شهنامه‌سندن طولایی سلطاندن اومدیغی احسانه نائل اوله‌میه‌رق حالپریده اوغرادیغی مأیوسیت فوق‌العاده اوزرینه سلطان مشارالیهی دهشتلی صورتده هجو ایله غزنه‌دن وطنی اولان طوسه صوووشمش واورادهده طوتونمق قابل اوله‌مدیغندن بر آره‌لق بغداد طرفلرینه طوغری سیاحتله ینه طوسه عودت واختفا ایده‌رك برمدت صکره وفات ایتمشدر . مؤخراً سلطانك ایتدیکنه ندامتله مشارالیهه برچوق کرانبها هدایا کوندرمسی و بو هدیه‌لر طوس قلعه‌سنك برقپوسندن شهره ادخال ایدیلیرکن – تصادفات غریبه‌دن اوله‌رق – شاعر کهنسالی حامل اولان تابوتك دیکر قپودن چیقارلمسی حقیقةً غایت حزین بر لوحه تشکیل ایلمشدی . بونك اوزرینه کتیریلان هدایا مرحومك کریمه‌سنه و یرلمك ایستنیلمش ایسه‌ده مشار الیها پدرینه ظلم ایتمش اولان بر حکمدارك هدایاسنی قبولدن استنکاف ایتمش ونقط پدرینك اقدم آمالی طوس نهری اوزرینه بر کوپری انشا ایتمکدن عبارت بولندیغی حالده مساعدهٔ وقت ونقد ایله بوکا موفق اوله‌مدیغی افاداتندن آکلاشلمش اولدیغندن هدایای مزبوره نقده تحویل ایدیله‌رك شاعرك آرزوسی بعدالوفات یرینه کتیرلمشدر .

کذشت شوکت محمود و در زمانه نماند
جز این فسانه که نشناخت قدر فردوسی

شاعر مشار الیهك وفاتندن بر چوق سنه‌لر صکره مشهور تیمورلنك (طوپال تیمور) عسکریله کلوب (٧٨٣) ده خراسانی ضبط ایتمش و ینه بو اثناده فردوسینك مسقط رأسی اولان طوس شهرینی دخی تخریب ایلمشدی . توران حکمداری اولان تیمورلنك عالم و شعر و ادبیاته

[١] قدمای ایرانیان ، ترکستان وتاتارستان قطعه‌لرینه [توران] نامنی ویرمشلردر .

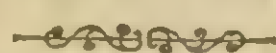
آشنا ایدی . بتون کشور ایرانی تسخیر ایده‌رك کمال دارات وحشمتله طوس شهرینه کیردیکی زمان فردوسینك قبرینی صورار. قبرك بولندیغی یر کندیسنه ارائه اولنور. بونك اوزرینه شاعرك قبرخرابی قارشیسنه کچه‌رك غرور جهانکیرانه ایله روحنه خطاباً : « باشکی طوپراقدن قالدیرده توران قهرمانلرینك پنجهٔ تسخیرنده ایرانك حالنی کور ! » مألنده اولان :

سراز خاك بردار وایران ببین
بدست دلیران توران زمین

بیتنی انشاد ایدر . صکره تفألاً اوراجقده بولنان شهنامهٔ فردوسی‌یی آچنجه : « مادام که آرسلانلر بو چمنزاردن چکیلوب کیتدیلر ، آرتق بوراده صیادلق طوپال تیلکی‌یه قالدی » مألنی تضمن ایدن :

چو شیران کذشتند زین مرغزار
کند روبه لنك اینجا شکار

بیتی ظهور ایدر . بو غریب تصادف اوزرینه تیمور ، شهنامه‌یی الندن آتمش و[فردوسی حالا یشایور] دییه‌رك اورادن چکیلوب کیتمشدر.

بروسه‌لی شیخ ذائق افندی - که شناسی مرحومه لسان فارسی تعلیم وآلتمش تاریخندن صکره وفات ایتمش شعرادندر - بروسه اشرافندن بر چوقلرینی « مأبون بروسه » ، « ملعون بروسه » ، « مجنون بروسه » قافیه وردیفلی بر منظومه ایله هجو ایدر . اشراف ، والی‌یه بیان شکایت ایدرلر . والی شیخ افندی‌یی جلب ایله منظومه‌یی بونلرك یوزینه قارشی اوقوتور . صکره صره‌سیله « مأبون بروسه » کیم ؟ « ملعون بروسه » کیم دییه برر برر صورار . حضاردن هر بری قیام وتمنا ایده‌رك « قوللکز افندم ! » دینجه

والی - آیول ! بکا نه‌یه کلدیکز . شیخ افندی سزی نصل توصیف ایتمش ایسه سزده او بله‌جه قبول ایتمشسکز . قبولکزی اشته بوراده‌ده اعتراف ایدیورسکز . آرتق شکایته محل وارمی دییه هپسنی باشندن دفع ایتمشدر .

بر شیخ بی پروا اولدیغی روایت اولنان ذائق افندینك معاصرلرندن شاعر صفوت افندی یه اولان شو خطابی‌ده تحفدر :

مرحبا ای سمت عرفانك بعید ابتری

برکون معاویه، عقیل بن ابی طالبه منبراوزرنده حضرت علی‌یه لعنت ایتدکجه کندیسندن ممنون اوله‌میه‌جغنی بیان ایله‌منبره چیقمسنی امر ایدر . عقیل منبره‌چیقار. خطبه اولنده جناب حقه‌حمد وثنادن صکره ناسه‌توجهله دیرکه :

— أيها الناس ! أمير المؤمنين معاويه علی بن ابی طالبه لعنت اوقومقلغمی بکا امر ایتدی. « آکا » لعنت ایدیکز . اللهك، ملائکه‌نك وجمیع ناسك لعنتی آنك اوزرینه اولسون . بوسوزدن صکره‌عقیل منبردن اینر . معاویه حضرت علی‌ایله کندی بیننده کیمه لعنت اوقوندیغنی آکلاشیله‌مدیغنی بیان ایدنجه عقیل :

— والله بن نه بر حرف علاوه ایتدم، نه نقصان براقدم . کلام ایسه متکلمك نیتنه راجعدر جوابیله مقابله ایتمشدر .

برکون عقیل بن ابی طالب معاویه‌نك مجلسنه داخل اولنجه معاویه حضاره قارشی ؛ بوعقیلدر عمی‌ده ابولهبدر دیمش . عقیل‌ده جواباً بوده معاویه‌در خاله‌سی حمالة الحطبدر دیدکدن صکره یا معاویه جهنمه داخل اولدیغك زمان صول طرفه صاپ ، چونکه اوراده عمم ابولهبی خاله‌ك حمالة الحطبی استفراش ایتمش اولدیغی حالده بوله‌جقسین . باق آرتق فاعلمی یوقسه مفعول بهمی هانکیسی خیرلیدر » دیمشدر .

معاویه‌نك بر مكتوبی « عیناً »

« معاویه أمیرالمؤمنین علی کرم‌الله وجهه حضرتلریله [صفین] محاربه‌سنه مشغول ایكن قیصر روم شام اوزرینه هجوم قصدنده اولمغله معاویه تهدیدی حاوی مرسوم طرفنه اشبو نامه‌یی ارسال ایلدی . مفهومی بودرکه : اكر مسموعم اولدیغی اوزره عزمكی تتمیم وتحقیق ایدرسه‌ك صاحبمله یعنی حضرت مرتضی ایله مصالحه ایدوب بعده مقدمهٔ عسكر مشارالیه اوله‌رق اوزریكه واروب باه الكریم پای تختك اولان قسطنطنیهٔ بخرایی یاقوب ییقوب سیاه كومور ایده‌رم . وسنی مملكتكدن یردن هاویج چكلوب قوپارلدیغی كبی چكوب قوپاردقدن صكره خنزیر چوبانی ایده‌رم . قسطنطنیه‌یی « بخراء » ایله توصیفی ساحل بحرده اولمغله كثیرالابخره اولدیغنه مبنیدر »

— قاموس ترجمه‌سی اوقیانوس —

دنیاده اك غریب شی نه اولدیغنه دائر معاویه (ر . ع) نك واقع اولان بر سؤالنه جواباً دهات‌عربدن مشهور عمروبن العاص ؛

— اك غریب شی حقی اولمیان برینك صاحب حقه غلبه‌سیدر . جوابنی ویرنجه معاویه :

— غلبه‌دن بشقه بر صورتله حقی اوله‌میه‌جغی بر شیئك برینه ویرلمسی بوندن دها غریبدر دیمشدر .

حضرت عثمانك شهادتندن صكره حضرت‌علی : « بوكون معاویه ایله بز قالدق . بن نفسمی خلافته معاویه‌دن احق كورورم . چونكه بن مهاجریندنم

اوامرابیدر . بن ابن عم رسولم و آنك صهری یم، اوایسه طلیق بن طلیقدر»
دیمشدر .

حضرت علی، معاویه یه کوندردیکی مکتوبك برفقره سنده : «باباك ابوسفیان حضرت رسولك ارتحالی کون نزدمه کله رك » الیکی ویر بیعت ایده یم . زیرا سن امر خلافته ناسك احقیسین » دیمشدی . بن کندیسنك بو تکلیفی بین المسلمین تفرقه ظهوری خوفی وعهد ناسك کفره قربی سببیله قبولدن ابا ایتدم . بناءً علیه پدرکك تسلیم ایتمش اولدیغی حقمی سن ده بیلیرسین . ترك اختلاف ایله حقی قبول ایت ! والاسنك اوزرینه جناب حقدن استعانه ایده رم » دیمشدر .

حضرت علی خلافتنی متعاقب منبره صعودنده یدیله ایلك بیعت ایدن اصحاب کرامدن طلحه اولمش وکندیسنك پارمغی سقط اولدیغندن مشارالیه بوندن تطیر ایتمشدر .

شهنامهٔ فردوسیدن مقتبسدر :

ـ نوشیروان عادلك برؤیاسی وموبداندن بوزرجمهرك بونی ظهور حضرت محمدله [علیه السلام] تعبیری ـ نوشیروان بر کیجه رؤیاده ، اوجی، اوج کیوانه پیوسته قرق پایه لی بر معراج بلند اوزرینه ، مشرق ظهوری خاك مقدس حجاز اولان برمهر منیر هدایتك نازوادا ایله خرامان یوکسلدیکنی وجهانی باشدن باشه غرق انوار ایدوب نرده ده ظلمت یأس وماتم موجودایسه نورانی بر سرور ده رحه قلب ... یا . کن ایوان کسرانك بوندن اقتباس انوار هدایت شرفنه نائل اوله میه رق بر ظلمت کثیفهٔ ماتم ایچنده قالدیغنی کورمش

ونصف ليلده كمال خوف وهيجان ايله بو خواب پراضطرابدن بيدار اولمشدی. مهر عالمتاب، نقاب جمالنی رفع ایده‌رك تا، كرهٔ زمینی تنویره باشلادیغی زمانه قدر مقربلرندن بوراز مستوری كتم ایتمش اولان نوشیروان، حكیم بزرجمهری نزدینه جلب ایدرك كوردیكی رؤیای عجیبی وكیجه‌دنبری فوق العاده اندیشه‌ناك و مضطرب بولندیغنی كندیسنه بیان ایلدی. بزرجمهر رؤیایی كمال دقتله دكله‌دكدن صكره شویله تعبیر ایتدی: بوندن قرق سنه صكره قوم نجیب عربدن غایت عظیم الشان برذات جلیل العنوان ظهور وطریق رشد وسداده سلوك ایده‌رك دین وآیین زردشتی دنیادن قالدیره‌جق وانكشت مباركنی قمره اشارتله ایكی شق ایدرك بوعالمده آكا كیمسه غالب اوله‌میه‌جقدر. ادیان قدیمه‌نك كافه‌سنی نسخ ایده‌جك واوچ پایه‌دن عبارت برمنبر اوزرینه صعود ایله بتون جهانیانه قارشی برطاقم نصایح عالیه ایراد ایده‌رك طریق نورانیٔ هدایته دعوت ایلیه‌جكدر. او ذات مقدس بوسرای فانیدن بعدالارتحال براقدیغی خزینهٔ معرفتدن جهان، قرناً بعدقرن مستفیض اوله‌جق ومرهون زوال اولان ایوان كسری بوندن مستفید اوله‌میه‌جقدر. بوندن صكره احفاد شاهانه‌لرندن جالس تخت كیان اولان برحكمدار اوزرینه سلاح وجهازه مالك بولنمیان برعسكر ارض حجازدن حركتله ممالكنی تسخیر وصنادید ایرانی عموماً تدمیر ایده‌جك و هوشنكك وضع ایتمش اولدیغی رسم و سور قالقه‌جق، آتشكده‌لر منطفی اوله‌رق عالمده نه آتشپرست، نه آفتاب پرست قاله‌جقدر.

نوشیروان، بزرجمهردن رؤیاسنك تعبیرینی دیكله‌دكدن صكره رنك رویی تغیر ایتمش و بتون كون اندیشه‌ناك اوله‌رق كیجه اویقویه یاتمشدی. لملك دردنده اوچ قسمی هنوز كچمشیدی كه غایت هولناك برصدا ظهور ایده‌رك

صانكه جهان زير وزبر اولمشدى . اوزمان ، هاتفى بر صدا ايوان كسرانك سر نكون اولديغنى اعلام ايتدى . بو حادثه اوزرينه فرط هيجان ايله خوابگاهندن فيرلامش اولان نوشيروان، تكرار بزرجمهرى نزدينه جلب ايله بو كيفيت عجيبه‌يى آكلاتدى . بزرجمهر ديدى كه بو حال دون كيجه كورديككز رؤيانك تعبيريدر كه او مهر منير هدايت بو كيجه افق شرف وسعادتدن بو عالمه طلوع اتمشدر. ايوان سلطنت كسرى او ماهپيكرك رحم مادردن طلوعندن طولايى اظهار صدا ايتدى . هم شمدى بلخده « كشتاسب » ك بنا كرده‌سى بولنان آتشكده‌نك خبر انطفاسى‌ده كلير .

بو صره‌ده برسوارئ برق‌شتاب وورود ايله آتشكده‌نك انطفاسنى اخبار ايتديكندن نوشيروان فوق‌العاده دلتنك اوله‌رق آه ايتدى . بزرجمهر او زمان كنديسنه ديدى كه پادشاهم ! مادام كه زمان سنى دنيادن دور ايتمك اوزره بولنيور بو حادثه‌دن طولايى نيچون بويله اظهار يأس وماتم ايديورسين ؟ سن اولوب كيتدكدن صكره جهانك سور وماتمدن سكا نه !

بغداد مفتئ اسبقى علامهٔ شهير (زهاوى) مرحومك بر رباعئ عارفانه‌سى :

عمرم بعبث صرف فنون‌خوانى بود
دانش همه عيب خويشتن دانى بود
كارى كه از و هيچ پشيمان نشدم
در مدت عمر خود پشيمانى بود

ـ مألى ـ

عمرم بيهوده يره تحصيل علوم وفنونه مصروف اولدى . حالبوكه علم دينيلن شىء انسانك آنجق كندى عيوب ونقائصنى بيلمسندن عبارتدر . مدت

عمرمده هیچ پشیمان اولمدیغم برایش موجود ایسه اوده پشیمانلقدر . یالکز پشیمان اولمقدن پشیمان اولمدم .

چشم انصاف کبی کامله میزان اولماز
کشی نقصانی بیلمك کبی عرفان اولماز
ــ بروسه‌لی طالب ــ

تاجی زاده جعفر چلبی

مشاهیر فضلای عثمانیه‌دن آناطولی قاضی عسکری تاجی زاده جعفر چلبی‌یی، سلطان سلیم اول چالدران سفرندن عودت ایدرکن ـ کویا یکیچریلری استانبوله عودت ایچون آماسیه‌ده فساده تحریك تهمتیله ـ امرادن اسکندر پاشا، سکبان باشی بالیمز عثمان آغا ایله برابر اعدام ایتدیرمشدی . زواللی جعفر چلبی قبل‌الاعدام پادشاهه قارشی برائت ذمتنی مبین وحکیمانه مواعظی متضمن بر چوق مؤثر سوزلر سویلشکن قطعیاً تأثیر ایتمیه‌رك (٩٢٢) سنه‌سی رجبنده قتل ایدلدی. سلطان سلیم تخت عثمانی‌یه جلوسنده چلبی مرحوم تقدیم ایتدیکی قصیده‌نك مطلعی اولمق اوزره شو بیتی یازمشدی :

جان آفرین که در کف ما نقد جان نهاد
بهر نثار مقدم شاه جهان نهاد

« جان آفرین اولان جناب حق بزم آوجیمزه نقد جانی شاه جهانك مقدمنه ایثار ایتمك ایچون وضع ایتدی » مآلنی تضمن ایدن بو بیتك ـ کندیسنك یوقاریده بیان ایدیلان عاقبت الیمه‌یه اوغرامسی اعتباریله ـ وقتیله لساندن صدوری غریبدر . مشارالیهك شهادتندن صکره سلیم اول دیمش که : زمان سلطنتمزایکی دکرلی ذات ایله شرفیاب اولمشیدی . بری مؤید زاده عبدالرحمن

افندیدز . فقط تأسف اولنورکه کندیسنك پك زیاده اختیارلادیغی زمانه یتشدك . دیکری تاجی زاده جعفر چلبیدر . فقط هزار افسوس که سوق تهورله بی چاره‌یی هدر ایتدك !!

مشارالیه استانبولده بلاط جوارنده کندی بنا ایتدیکی جامعده مدفوندر. جعفر چلبی برکون حضور سلیم خانیده بولنورکن عشقی انکار ایله « عشق دینیلان شی مجرد برافسانه‌دن عبارتدر. ارباب عقوله بوندن بحث ایتمك بیله یاقیشماز » فکرنده بولنه‌رق سوزینی یمین ایله‌ده تأییده قیام ایدنجه سلیم اول : « یمینه حاجت یوق . چونکه منکر عشق اولدیغکز شعرلرکزدن بللی » دیمشدر .

انسان اختیارلادقجه کندیسنده ایکی شی کنجه‌لیر . بری حرص ، دیکری طول امل . - لا -

کثرت حرص وامل خاطر پرانده‌در
مارومورك یوواسی خانهٔ ویرانده‌در

- لا -

-حسین کفوی-

ظرفای علمادن ایدی . (١٠١٠) ده وفات ایدن و :

مذاق اهلی لبك یاد ایتسه طوطی قندی وصف ایلر
عجبدر حال عالم بیلمین سویلر بیلن سویلر

بیت مشهورینك قائلی بولنان بوذات برآره‌لق قدس نیابتنه تعین اولنمشدی . محل مأموریتنه قبل العزیمه معیتنده - او زمانك عادتی وجه ایله - چوقه‌دار

و برچوق خادملر بولندیغی حالده برای مودعه ابواب اکابری طولاشیرکن یولده سلطان بایزید جامعی حریمنه اوغرار. اوراده (میمونجی دلی محمد) نامنده برحریف بولنیورمش. افندی بونی کورونجه درحال آتندن اینر، تعظیم ایله اللرینی اوپەرك دعاده بولنمسنی تمنی ایدر. بو وضع غریبدن میمونجی محمد ده، حضارده متحیر قالیرلر. حضاردن بعضلری بوندەکی سر وحکمتی کندیسندن صورارلر. افندی ایسه: «محمد دده کبار اولیاء اللهدندر. بوصنعتی محضا تستر واحتیال ایچون اختیار ایتمشدر» جوابنده بولنور. صکره بو یله اقوال ابلهفریبانەیه اینانەجق قدر صاف اولمیان ذواته دونرده دیرکه «بوندن مقصدم منصب ومأموریت دوشکونلریله اکلنمك، صلحای امتك کونده بش دفعه آب وضوایله تطهیر ایتدکاری پاك اللری او پمکدن استکراه ایدنلره حریفك مدیالعمر میمون بولیله آلوده اولان اللرینی او پدیرمك ووسیلهٔ حصول مرام اولمق رجاسیله یوزلرینه کوزلرینه سوردیرمکدر.» فیالحقیقه مرقوم میمونجی محمد آز زمان ظرفنده کرامتله مشهور انام ومعتقدعواماولەرق حریصان اقبالیمیمونکبی بازیچهٔایامایتمشدر.

شهید علیپاشانك زمان صدارتنده مسئلەجی حسن پاشا زاده پك زیاده سفیه اولدیغندن مالنی تلفدن وقایة اوزمانك ایلری کانلرندن یکچشم محمد آغا کندیسنه وصی نصب اولنور. حسن پاشازاده برکون صدر شهیده مراجعتله: «افندم بو محمد آغایی قولکزه نیچون وصی تعیین ایتدیکز» دیر. صدر اعظم، مالك تلف اولمسون. او ... مدیر آدمدر سنی اداره ایتسون دیه وصی نصب ایتدك دینجه «... فندم محمد آغا قولکزدن سفیهدر. بنی نصل اداره ایدەجك بیلمم» دیمکله صدر اعظم «نەدن مەلو

دیه صورار. « افندم آنك کوزی بر ایکن چفته جاملی کوزلك استعمال ایدر. بو سفاهت دکلده نه‌در ؟ » جوابنده بولنمغله سوزلری جالب خنده اوله‌رق محمد آغانك دست اداره‌سندن یاقه‌یی قورتاریر .

آتیده‌کی سرنامه ایله تاریخ عاصمده کورلشدر .

غریبة الغرائب

مقتول والده کتخداسی یوسف اغانك اوراق مضبوطه‌سی آراسندن حالا پایهٔ مکرمه ایله معزز وتاریخ حجت آتیه‌ده خلعت جاهی غلطه مولویتیله مطرز اولان خفاف زاده محمد امین افندینك ختم وامضاسیله برقطعه حجت واصل دست امنای دولت ومضمون غرابت مقرونی دلالت نص قاطع ایله انتقاص وازدیاد قبول ایلیه جکی مثبت اولان اعمارمقدره‌نك هبهٔ واشتراسندن عبارت اولوب بین‌الناس شیوع وجلوه‌کر ساحهٔ ظهور وذیوع اولدقده کیمی واهی تفسیق وکیمی موهوب الیهی تضلیل وترهیق ایدوب کیمی نصوص قاطعه‌یه مخالفتنه بناءً اکفارو کیمی اطوار وافعاللری مقتضیات حکم حکمت نمای الهیه اوزره اولان انبیای عظام علیهم الصلاة والسلام اولمغله حجت مرقومه‌یه قلمزن امضا اولان افندیٔ مومی الیه سنهٔ مرقومه‌ده جمادی الاولی اوائلنده کلیبولی‌یه نفی واجلا تعذیبنه سزا اولدی . حجت مزبوره حوادثی ممالك سائره‌یه منتشر اولوب حتی فرنکستانده دولت علیه سفراسنی اولبابده کشیدهٔ معرض سؤال ایلدکلری رسیدهٔ سمع محرر مقالدر. واقعا حجت مذکوره شایان انظار استغراب اولمغله ظفریاب اولدیغمز بر صورتی ثبت صحیفهٔ استعجاب قلندی .

« صورت حجت غريبة المضمون »

محروسهٔ غلطه مضافاتندن بشکطاش ناحیه‌سنده پاشا محله‌سنده کائن مهد علیای سلطنت دولتلو عنایتلو والده سلطان علیة الشان حضرتلرینک کتخدای عالیقدرلری سعادتلو عطوفتلو یوسف اغا ابن المرحوم اسماعیل اغا حضرتلرینک ساحلخانه‌لرنده معقود مجلس شرع انور ده‌اشبو باعث الکتاب الحاج سعداء بن احمد مشارالیه حضرتلری محضرلرنده بالطوع والرضا اقرار تام وتقریر کلام ایدوب ابتدای خلقت وتقدیر ارواحده لوح محفوظه ثبت وتحریر اولنان اجل موعودمدن عمر ایده‌جکم سنهٔ کامله‌سنی مشارالیه یوسف اغا حضرتلرینه هبه ایدوب آنلر دخی حضرت آدم علیه السلام عمر شریف مقدارلرندن معلوم المقدارنی شیث علیه السلامه هبه ایدوب آنلر دخی اتهاب وقبول بیوردقلری معلوملری اولوب «یمحوا الله مایشاء ویثبت وعنده ام الکتاب» نظم جلیلنک معنای شریفنی تفکر و ملاحظه برله اتهاب و قبول بیوردقلرنده حفظا للمقال اولکه واقع الحالدر. بالطلب کتب و املا اولندی. فی الیوم السابع والعشرین من شهر ربیع الاول لسنه احدی وعشرین ومأتين والف. عرفان زاده عارف افندی . کتخدای مشارالیه، احمد افندی، قپوچوقداری عمر اغا ، مصاحب صارم اغا وغیرهم من الحضار .

خاتمهٔ منقبه‌ حجت مرقومه‌نك مبناسی اولمق اوزره حضرت آدم علیه السلام عمرلرندن برمقدارنی هبه ایلدکلری سلك وقوعی ولو سلم شیث علیه السلام حضرتلرینه میدر یوخسه داود علیه السلام حضرتلرینه میدر بعض تواریخده علی الاختلاف رسیدهٔ نظر و گوش اولوب لکن حق بوکه بر محل موثوقده مرئی ومضبوط اولدیغی خاطر نشانمز دکلدر بعد التسلیم خصایص انبیادن اوله‌رق بیجه امور غریبه واقعدرکه آحاد امه ممکن اولمدیغی

وارسنهٔ قید تفهمدر و بعاضی زا ملك رجم مادهسی کبی زمان سعادتدن بو آنه قدر بونك دخی وقوعی اولمدیغی و نقص و زیادهٔ عمر مسئلهسی علم کلامك مسائل مخصوصهسندن اولوب نه کونه اختلافات و توجیهاتی مشتمل اولدیغی معلومدر قرآنده واحادیثده واجتهاد بابنده هبهٔ عمر مادهسی واقع اولمدیغی امر مجزومدر و بو ماده بغایت اغرب وتاریخه یازیلهجق حادثهٔ اعجب اولدیغنه مبنی اتعاب جواد قلمه ابتدار اولندی. مشارالیه یوسف آغا ذاتنده بومقوله مسائلی ادراك ایدر اولوب حاكم مومیالیه دخی خیلیجه دهاتدر ایکن بوسفسطه ظاهراً جهالتدنناشی بر معتادر وواهب العمر اولان سعداه آغا مصاحب زمرهسندن بغایت موسیقی شناس وخوش آواز وذاتنده عقل ودرایت صاحبی و [پنبهٔ خارا] شرقیسنك ناظم و مرتبی هله اول یادکار بو تقریب ایله بر مقدار مبلغی آلمق غرضیله ارتکاب ایلدیکی تأویلنه صلاحیتی واردر. عمر بلرك قیل برحیله آل بیك آقچه دیمهلرنجه لكن غرابت اول ایکی دهاتدن اولان دولتلولرك قبول وامضالرندهدر حتی اغای مشارالیهك مابینده سعداه آغایه یدی کیسه آقچه ویردیکی رسیدهٔ صحتدر وغرائبدندرکه بش آی قدر مدت مرورنده سعداه آغاوفات ایلمشدر. مورخ حقیر دیرم که یوسف آغا کرچه فی ذاته علم ومعرفتدن ساده اولوب لکن همیشه اهل علم ومعارفله الفت وصاحب فطانت اولمغله اول مثللو مسائل ومباحثی ادراك ایدر مقولهدن اولوب فی ذاته ملاطفهیه مائل ومزاج وانباحه شیفته دل اولوب کذلك افندیٔ مومیالیه دخی فی ذاته دانا ودقایق آشنا اولمغله سالف الذکر حجت مادهسی محضا ملاطفه کونه واقع اولمق اغلب ماحوظدر »

معاویهنك حضورنده اوغلی یزید ایچون ناسدن اخذ بیعت اولنورکن

احنف سكوت ایدر . مشار الیه كندیسندن سبب سكوتی سؤال ایدنجه شو جوابی ویرر : طوغری سویلرسه‌م سندن ، یالان سویلرسه‌م اللهدن قورقارم .

شاعر شهیر فرزدق ، عراقه متوجهاً حركتی اثناسنده مكه خارجنده بر موقعده اركان معیتیله برابر ركز خیام ایتمش اولان امام حسین (رع) افندمزك نزد سعادتلرینه كله‌رك سلام ویرر . مشار الیه فرزدقك نره‌دن كلمكده اولدیغنی سؤال ایدر . فرزدق ، عراقدن كلدیكنی عرض ایدنجه خلقك اورالرده كندیسی حقنده نه فكرده بولندقلرینی تكرار سؤال بیورر . فرزدق شو جوابی ویرر : كوكللر سزكله برابرده ، قلیجلر علیهكزده ، نصرت ایسه اللهدندر .

أمیرالمؤمنین حضرت عمرالفاروق (رع) مشاهیر شجعان عربدن عمرو بن معدی كربدن كورمك ایچون صمصامه‌یی [١] ایسته‌دیر . صمصامه كتیریلیر . فقط مشارالیه بونی وصف ایتدكاری كبی بوله‌مینجه

— یا عمرو ! صمصامه‌یی خلقك مدح ایتدیكی كبی بوله‌مدم بیورر . عمرو جواباً دیركه :

— یا أمیرالمؤمنین حضور شریفكزه صمصامه‌یی كوندردم . صمصامه‌یی قوللانانی كوندرمدم .

بر قهرمان ذیشان اولان مشارالیه عمرو بن معدی كربك : « اكر بر حیدر اولان برینه ندا ایدلدی . . . سماع ایدلدك لكن سنك ندا ایتدیككك كیمسه‌ده اثر حیات یوقدر » دیمك اولان :

---

[١] صمصام و صمصامه — [ع] یوزی دونمز كسكین قیلیچ § قهرمانان عربدن عمرو بن معدی كربك معروف قیلیجنه دخی صمصامه دینیر . — لغات ناجی —

لقد اسمعت لو نا ديت حيا
و لكن لاحياة لمن تنـادى

بيتى مشهوردر .

فضلاى عربدن سهل بن هارون غايت بخيـل ايمش . بر كون بر فقير كنديسنه كلەرك سزدن بر نيازم واركه عندكزده قطعياً اهميتى بوقدر دير . سهل نه در ديجه فقير بر درهم احسان بيوركز ديه عرض احتياج ايدر . بونك اوزرينه مشاراليه فقيره دونرده ديركه : اى شخص قباحت نافهم ! بر درهمى تحقير ايدرسـين . مع هذا درهمك جناب حقه عصـيانى اولميوب دائما ارض اللهده اطاعت اوزره دائردر . وبر درهم اون درهمك عشر يدر. اون درهم يوز درهمك ، يوز درهم بيك درهمك ، بيك درهم بر مسلمك ديتى عشر يدر. معلومك اولديمى كه تحقيرايتديكك بردرهم نەيه منتهى ومجموع خزائن جهان بر درهم بر درهمه ضم اولنمقله مجتمع اولور. آرتق فقيرك نصل براقوب كيتديكنى تعريفه حاجت وارمى . بر آز دها طورمش اولسەيدى كيم بيلير دها نەجوهرلر يمورطلاردى.

آوجى سـلطان محمد رابع زماننده [١٠٦٣] سـنەسى ربيع الاولنك يكرمى بشـنجى كونى آيدينده بر زلزلهٔ عظيمه وقوع بولەرق آن واحدده شهرك اكثر ابنيەسى خراب اولدى . نيجه خانه وكاشانەلر يره كچدى . ذكور ونسواندن اوچ بيك قدر تلفات، بر او قدرمجروح وقوع بولدى . نيجه بيك حيوان تلف اولدى . معابد وسائرەدن سالم بنا قالمدى . زلزلهٔ مذكوره قرق كون دوام ايتدى . جابجا يرلر ياريلدى . سياه وملون صولر چيقدى ، آيدين

اعیانندن اویس پاشا زاده‌نك قوناغی برنجه محلات ایله یره کچدی . قوناغك جاملری سطح زمینه قدر اینه‌رك صاحبیله برقزندن ماعدا بتون سکانی انقاض آلتنده تلف اولدی . عین زمانده تیره ، نازللی ، کوشك ، دکزلی ، سلطانحصار ، قیوجق ، اذینه قضالرنده بوقدر شدتلی اولمامشکن بو راردده برچوق مبانی خراب اوله‌رق آلتنده پك چوق نفوس قالدی . مؤخراً انقاض ایچندن اوچیبك قدر نفوس چیقاریله‌رق دفن ایدلمشدر .

